

*Uudenmaan liitto
Nylands förbund*

KUKA VAIKUTTAA – KUMPPANUUDESTA
HYVINVOINTIA KESKI-UUDELLAMAALLA 2008–2009 -HANKE

LOPPURAPORTTI

Outi Mustonen
Uudenmaan Sosiaaliturvayhdistys ry

SISÄLLYSLUETTELO

ALUKSI	3
1. JOHDANTO	4
Järjestöjen ja kuntien yhteistyön toimintatavat	4
Kumppanuuden rakentuminen	5
KUUMA-seudun kunnat ja järjestöt	6
2. KUNTIEN JA SOSIAALI- JA TERVEYSJÄRJESTÖJEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN KUUMA-SEUDULLA	7
Hankkeen tausta	7
Hankkeelle asetut tavoitteet	7
Hankeorganisaatio	8
3. ERI TAHOJEN YHTEISTYÖN EDISTYMINEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN NÄKÖKULMASTA.....	10
Kuntien ja yhdistysten vuoropuhelun eteneminen vähitellen	11
Kuntien ja järjestöjen yhteistoiminnan kartoittaminen.....	13
Kumppanuustyökalujen laatiminen.....	14
Yhdistysten verkostoyhteistyön kehittyminen	17
Tiedottamisen haasteellisuus	19
4. HANKEKOKONAISUUDEN ARVIOINTI.....	21
5. HANKKEEN RESURSSIEN VAIKUTUKSET	23
6. YHTEISTYÖN TULEVAISUUS MUUTOSTEN KESKELLÄ	24
Yhteiskunnalliset näkymät.....	24
KUUMA-seudun yhteistyön tila jatkossa.....	25
LÄHTEET	27
LIITE 1. KUKA VAIKUTTAA -HANKKEEN TYÖRYHMÄT	28
LIITE 2. SIDOSRYHMIEN HANKKEET.....	29
LIITE 3. LIIKUTA MINUA -TAPAHTUMAN SUUNNITTELUPOHJA	30
LIITE 4. HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ IKÄIHMISTEN ETEEN.....	31

Kuva sivulla 11: Liikuta minua -tapahtuma 13.5.2009

Kuvat sivulla 17: Yhteistyöfoorumi 11.5.2009 ja yhteisöllisyyspäivä 29.1.2009

Kuvat: Tanja Väisänen

ALUKSI

Tässä loppuraportissa keskitytään Kuka vaikuttaa – Kumppanuudesta hyvinvointia Keski-Uudellamaalla -hankkeeseen, jossa painopisteenä oli kehittää uudenlaisia yhteistyön tapoja KUUMA-seudun kuntien ja sosiaali- ja terveystieteiden välille. Hankkeen aikana mm. laadittiin käytännönläheiset työkalut edellä mainittujen tahojen kumppanuudelle, kehitettiin yhdistysten välistä verkostoyhteistyötä ja pidettiin yhteisiä tilaisuuksia. Hanketta toteutettiin ajalla 1.9.2008–31.12.2009 Uudenmaan liiton ja KUUMA-kuntien rahoituksella.

Raportti ulottuu kahdelle ulottuvuudelle, menneisyyteen ja tulevaisuuteen. Näiden aikakäsitteiden pohjalta määrittyy raportin tehtävä. Ensinnäkin siinä tarkastellaan menneen hankkeen sisältöjä. Tällöin sekä kuvataan tehtyä toimintaa että arvioidaan tavoitteiden toteutumista ja saavutuksia. Toisena tehtävänä on kurkotella tulevaisuuteen, koska hankkeen päättyessä on tärkeää miettiä, millaista eri tahojen yhteistyö KUUMA-alueella on jatkossa. Samalla havainnollistetaan yhteiskunnallisen tilanteen vaikutuksia kumppanuudelle. Näin loppuraporttia on mahdollista käyttää menneisyyden peilinä, mutta se toimii myös välineenä, kun kehitetään yhdistysten ja kuntien yhteistyötä tulevina vuosina.

Hanke pohjautuu vuosina 2005–2008 toimineeseen ensimmäiseen Kuka vaikuttaa – kansalaisosallistuminen seutukehittämisessä -hankkeeseen. Edeltävässä hankkeessa tehostettiin KUUMA-seudulla toimivien yhdistysten verkostoitumista eri tavoilla. Lisäksi ykköshanke on antanut hyvän pohjan sille, kuinka järjestöjen vaikutusmahdollisuuksia voidaan edistää niin, että järjestöt pääsevät mukaan seudulliseen ja kunnalliseen sosiaali- ja terveystoimen kehittämistyöhön. Yhdistyksillä on jäsentensä kautta monenlaista tietoa ihmisten asioista, joista kunnissa ei välttämättä tiedetä riittävästi. Kun järjestöjen asiantuntemus otetaan käyttöön sekä kuntien päätöksenteossa että seudun kehittämisessä, kansalaisnäkökulmasta tulee olennainen osa kuntatoimintaa.

Kiitän omasta puolestani kaikkia hankkeen toimintaan osallistuneita henkilöitä. Ilman teitä moni asia olisi jäänyt valmistumatta. Yhdessä tehdyt teot ovat edistäneet eteenpäin meitä. Vaikka yhteistyön tahti on toisinaan tuntunut hanketyöntekijän näkökulmasta verkkailta, konkreettisten tekojen kautta on otettu merkittäviä kumppanuusaskelaita.

Järvenpäässä joulukuussa 2009

Outi Mustonen

1. JOHDANTO

Yhdistysten ja kuntien yhteistyössä on Suomessa kysymys hyvinvointivaltion ja kansalaisyhteiskunnan suhteesta. Kun hyvinvointivaltion tehtävänä on järjestää kansalaisten tarvitsemat palvelut, pohjautuu kansalaisyhteiskunta ihmisten omaehtoiselle toiminnalle. Järjestöt eivät ainoastaan täydennä julkisia palveluita, vaan ne myös edistävät yhteisöllisyyttä ja rakentavat kansalaisyhteiskuntaa. (Möttönen & Niemelä 2005, 6.) Se, millaista kuntien ja järjestöjen yhteistyöstä toivotaan, vaatii tilannekohtaista määrittelyä ja kullekin alueelle sopivien toimintatapojen käyttämistä. Tässä luvussa esitellään ensin yhteistyön erilaisia toimintakulttuureja yhteiskunnallisessa muutoksessa. Sen jälkeen perehdytään kumppanuuden käsitteeseen ja siihen, millaisia vaiheita kumppanuuden eteneminen sisältää. Lopuksi keskitytään KUUMA-seudun kuntiin ja sosiaali- ja terveystieteisiin.

Järjestöjen ja kuntien yhteistyön toimintatavat

Sakari Möttönen ja Jorma Niemelä (2005, 101–105) kuvaavat, kuinka kuntien ja järjestöjen yhteistyö perustuu kolmelle toimintapolitiikalle: 1) hierarkkiselle, 2) markkinakeskeiselle tai 3) tasa-arvoiselle. Hierarkkisessa järjestelmässä kunta pitää oikeutenaan määrittellä yhteistyön ehdot ja periaatteet yhdistyksille. Julkinen sektori osoittaa siis järjestöille aseman. Markkinakeskeisessä toimintapolitiikassa yhdistykset nähdään osana palvelumarkkinoita. Koska järjestöt rinnastetaan yksityisiin yrityksiin, yhteistyötä katsotaan palveluiden hankkimisen näkökulmasta. Tasa-arvoinen politiikka korostaa kolmannen sektorin itsenäisyyttä. Järjestöt antavat oman panoksensa hyvinvointipalveluiden kentälle, minkä ohella yhteistyö hyödyttää molempia osapuolia. (Mt., 104–105.)

Tasa-arvoisen yhteistyön taustalla on toimintaympäristön muuttuminen mm. tietoyhteiskunnan myötä, mikä on vaatinut kunnilta uudenlaista toimintaotetta. Muutosta voidaan luonnehtia Möttösen ja Niemelän (2005, 87–88) mukaan siten, että olemme siirtymässä palvelukunnasta verkostokuntaan. Tietoyhteiskuntakehitys edellyttää myös poliittisen demokration laajentamista yhteisöllisen demokratian suuntaan. Tällöin annetaan tilaa muillekin toimijoille kuin poliittisille päätöksentekijöille. Yhteisöllisessä näkemyksessä järjestöillä on suurempi rooli kuin poliittisessä demokratiassa, sillä ne tunnustetaan itsenäisinä kanssatoimijoina, joilla on erilaisia voimavaroja tarjottavana kunnille. (Mt., 112–116.)

Jotta yhdistykset voivat vaikuttaa paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla, pitäisi niiden oman kohderyhmän ohella pystyä vuorovaikutukseen muiden järjestöjen, viranomaisten, oppilaitosten jne. kanssa. Kun järjestöt tekevät keskenään yhteistyötä, on niiden helpompi saada edistämäänsä asioita esille. Päästääkseen tasavertaiseen asemaan suhteessa julkiseen sektoriin yhdistysten tarvitsee kuitenkin muodostaa yhdessä sellaisia yhteistyötapoja, jotka turvaavat niin pienten kuin isojen järjestöjen vaikuttamismahdollisuudet (Palmgren & Martin 2008, 29). Järjestökentän on myös hyvä miettiä, miten yhdistykset voisivat toimia omassa tehtävässään niin laaja-alaisesti, että sosiaalinen pääoma kasvaisi alueella (Möttönen & Niemelä 2005, 122).

Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat järjestöjenkin väliseen yhteistyöhön. Tällä hetkellä yhdistysten haasteita ovat esimerkiksi vapaaehtoistoimijoiden ikääntyminen ja jaksaminen ja eri kohderyhmien lähtökohtien huomioiminen. Toisaalta useat viestintätavat kuten keskustelufoorumit, blogit, Facebook, soittoringit tms. asettavat järjestöille paineita kehittää toimintaansa. Yhteistyön muotoja voidaan joutua muuttamaan tai jopa uudistamaan koko-

naan, jos olemassa olevat eivät enää kiinnosta kohderyhmiä. Se, mikä toimii yhdellä ajalla, ei välttämättä sovellu toisena ajankohtana.

Kumppanuuden rakentuminen

Hankkeen kannalta keskeisiä käsitteitä ovat kumppanuus, yhteistyö ja verkosto. Kumppanuus on nähty valikoituneeksi, rajatuksi, selkeään ja konkreettiseen tavoitteeseen tähtääväksi yhteistoiminnaksi, mutta verkostoituminen on ikään kuin kumppanuuden esiaste. Onnistuakseen kumppanuus vaatii avoimuutta, luottamusta sekä samansuuntaiset tavoitteet. (Heimo & Oksanen 2004, 49.) Lastensuojelujärjestöjen ja julkisen sektorin yhteisessä Harava-projektissa 2000–2004 kehitettiin strategisen kumppanuuden käsite, jolla viitataan eri organisaatioiden väliseen pitkäjänteiseen yhteistyöhön:

Strateginen kumppanuus on toimijoiden väliseen luottamukseen perustuvaa yhteistä suunnittelua ja yhteistä tekemistä yhdessä rakennetun tavoitteen saavuttamiseksi (Heimo & Oksanen 2004, 72).

Kuka vaikuttaa -hankkeessa pohjaudutaan tähän kumppanuuden määritelmään sillä lisäyksellä, että kumppanuus voi olla kestoiltaan joko lyhyt- tai pitkäaikaista ja että osapuolet sitoutuvat yhteiseen toimintaan jollain tavalla. Kumppanuuden rinnalla käytetään yhteistyön käsitettä kuvaamaan samaa asiaa. Yhteistyön toimintaperiaatteisiin kuuluu tapauskohtaisuus, sopimusperusteisuus, hyödyn tuottaminen kaikille osapuolille ja luottamukselle perustuva toiminta (ks. Möttönen & Niemelä 2005, 91). Eri tahojen välinen kumppanuus rakentuu askel askeleelta. Harava-projektissa löydettiin käytännön työn kautta neljä vaihetta, jotka kuvaavat kumppanuuden etenemistä (Heimo & Oksanen 2004, 55–71):

1. vaihe: Kohtaaminen

- Miten kumppanit kohtaavat?
- Mistä syntyy halu tehdä yhteistyötä jonkun tahon kanssa?
- Mitkä ovat toimijoiden motiivit?

2. vaihe: Yhdessä rakennettava näkemys päämäärästä

- Mikä on kumppanuuden tarkoitus?
- Kenen kanssa kumppanuutta rakennetaan?
- Miten päästään yhteiseen näkemykseen?
- Miten löydetään yhteinen kieli?
- Mistä saadaan tarvittavat resurssit?

3. vaihe: Kumppanuuden rakenteet

- Tarvitaanko kumppanuuteen erillistä ohjausrakennetta?
- Miten kumppanuutta ohjataan?
- Ketkä ovat mukana päätöksenteossa?
- Kenelle kumppanuusjärjestelmä on vastuussa toiminnastaan?

4. vaihe: Yhteiset teot ja toiminta

- Miten kumppanuus toimii käytännössä?
- Ketkä ovat kumppanuuden ytimessä, ulkokehällä ja ulkopuolella?
- Kokevatko kumppanuudessa mukava olevat olevansa yhdenvertaisia?
- Antaako kumppanuus lisäarvoa työskentelylle?
- Miten saavutettua hyötyä arvioidaan?

Verkosto puolestaan perustuu lojaalisuuteen, solidaarisuuteen ja keskinäiseen tukeen. Parhaimmillaan verkosto muodostuu tasa-arvoisista toimijoista, jolloin millään osapuolella ei ole ehdotonta määräysvaltaa suhteessa muihin. Toimijoiden yhteinen kiinnostus on verkostoa koossapitävä voima. Verkoston pääongelma on toimijoiden moninaisuus ja epäselvyydet, mikä lisää päätöksenteon epämääräisyyttä. Äärimmillään verkostoa aletaan pitää itsetarkoituksena, vaikka sen tulisi olla väline, jolla tuotetaan konkreettista hyötyä. (Möttönen & Niemelä 2005, 87, 92; Arponen, Kihlman & Välimäki 2004, 23.)

KUUMA-seudun kunnat ja järjestöt

Vuonna 2008 KUUMA-seudulla asui yhteensä yli 171 000 ihmistä. Asukasluvultaan suurimpia kuntia ovat Järvenpää, Kerava, Nurmijärvi ja Tuusula. Mäntsälässä ja Pornaisissa on vähiten asukkaita. Kaikissa kunnissa asukasmäärät ovat kasvaneet pidemmän aikaa, mikä selittyy muuttovoitolla ja väestön luonnollisella kasvulla. Väestöennusteiden mukaan vuonna 2020 asukkaita arvioidaan olevan melkein 200 000. Yli puolet alueen asukkaista oli 25–64-vuotiaita vuonna 2008. Alle 14-vuotiata oli viidesosa. Sen sijaan vähemmän oli yli 65-vuotiaita. Ikääntyviä tulee kuitenkin olemaan entistä enemmän KUUMA-seudulla, sillä 65 vuotta täyttäneiden määrän arvioidaan lähes kaksinkertaistuvan 11 vuodessa.

KUUMA-alueelle on tyypillistä osaava työvoima, aktiivinen väestö, monipuoliset asuinmahdollisuudet, laaja kouluverkosto ja työssäkäynti asuinkunnan ulkopuolella. Ihmisten yksinäisyys, väestön ikääntyminen, vaikutusmahdollisuuksien puutteellisuus yhteiskunnallisiin asioihin, paikoin vajavaiset palvelut yms. ovat seudun haasteita.

Kuka vaikuttaa -hankkeen kartoituksen pohjalta KUUMA-seudulla toimii noin 140 sosiaali- ja terveysalan järjestöä¹. Näistä osalla toiminta keskittyy yhden kunnan sisälle, osalla useampaan kuntaan. Yhdistysten tarkan lukumäärän laskeminen on vaikeaa, koska niiden toimialue voi olla kotipaikkakuntaa laajempi. Järjestötoiminnan kautta ihmiset saavat osallistua, tavata muita ja olla mukana sosiaalisessa kanssakäymisessä. Sosiaali- ja terveysjärjestöillä tämä tarkoittaa erityisesti harrastus-, virkistys- ja vertaistoiminnan järjestämistä. Lisäksi yhdistykset ohjaavat, neuvovat, kouluttavat sekä tiedottavat eri tahoja. Muita sosiaali- ja terveysalan yhdistysten tehtäviä on edunvalvonta-, vaikuttamis-, kehittämis- ja asiantuntijatoiminta. Osa yhdistyksistä tuottaa maksullisia sosiaali- ja terveyspalveluita.

KUUMA-seudun sosiaali- ja terveysjärjestöissä tehdään kaikkea edellä kuvattua toimintaa. Toisissa yhdistyksissä painottuvat kaikki toiminnot, osassa keskitytään pitkälti virkistys-, harrastus- ja vertaistoimintaan. Alueella on siis hyvin erilaisia sosiaali- ja terveysjärjestöjä. Kun toisessa päässä ovat pieniin taloudellisiin resursseihin ja vapaaehtoisten panostukseen pohjautuvat järjestöt, kuuluu toiseen ääreläitaan yhdistykset, jotka ovat ammattimaisia palveluntuottajia tai monipuolista toimintaa järjestäviä ja taloudeltaan suurehkoja.

Osallistumisaktiivisuus järjestöihin on KUUMA-kunnissa hyvä, sillä hyvinvointikyselyn mukaan lähes puolet vastaajista (Siltaniemi, Eronen, Perälähti & Londén 2005, 137) osallistuu aktiivisesti tai melko aktiivisesti vähintään yhden yhdistyksen toimintaan. Eniten osallistutaan urheilu- ja liikuntajärjestöihin. Sosiaali- ja terveysalan yhdistyksissä on mukana joka kymmenes alueen kuntalaisista. (Mt., 137–139.)

¹ Sosiaali- ja terveysjärjestöillä viitataan yhdistykseen, joiden pääasiallisena tarkoituksena on edistää jonkin erityisryhmän, oman jäsenistön tai laajemman väestöosan fyysistä, psyykkistä ja/ tai sosiaalista hyvinvointia (Peltosalmi, Vuorinen & Särkelä 2008, 21).

2. KUNTIEN JA SOSIAALI- JA TERVEYSJÄRJESTÖJEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN KUUMA-SEUDULLA

Tämä luku keskittyy aluksi Kuka vaikuttaa – Kumppanuudesta hyvinvointia Keski-Uudellamaalla -hanketta edeltävään aikaan ja sen syntyvaiheisiin. Seuraavaksi kuvataan hankkeelle asetettuja tavoitteita ja sitä, millaisella rakenteella hanke on toteutettu.

Hankkeen tausta

Ensimmäisen Kuka vaikuttaa -hankkeen lähtökohtina oli järjestönäkökulman tuominen KUUMA-kuntien kehittämiseen, järjestöihin vaikuttavat julkisen sektorin muutokset ja yhdistysten palvelutuotannon esiin nostaminen. Järjestöjen näkökulmasta KUUMA-kuntien seudullinen yhteistyö näyttäytyi viranomaislähtöisenä. Siksi pidettiin tärkeänä, että viranomaisyhteistyön rinnalle tarvitaan vuorovaikutusta kansalaisyhteiskunnan kanssa. Yhdistysten toimintaympäristöön ovat vaikuttaneet Raha-automaattiyhdistyksen avustuslinjausten muutokset, verotusohjeet yleishyödyllisyydestä, EU:n hankintadirektiivi, kunta- ja palvelurakennemuutos (Paras) sekä Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma (KASTE). Palvelutuotannon esiin nostamisella puolestaan haluttiin tietoa järjestöjen palveluista ja korostaa yhdistysten asiantuntemusta ja osaamista. (Kylmä 2008, 4–5.)

Ykköshanke myötävaikutti siihen, että KUUMA-alueella toimivat sosiaali- ja terveysalan yhdistykset perustivat keväällä 2007 yhteisen katto-organisaation Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry:n. Muutenkin järjestöt verkostoituvat hankkeessa järjestetyissä tilaisuuksissa. Täten ensimmäinen Kuka vaikuttaa -hanke onnistui parantamaan yhdistysten valmiuksia seudulliseen toimintaan, tasaveroiseen vuoropuheluun sekä kehittämään uusia toimintatapoja järjestöjen seutuyhteistyölle. Sen sijaan järjestöjen ja kuntien yhteistyölle suunniteltu malli jäi toteutumatta. (Mt.)

Jatkohankkeessa haluttiin syventää sekä KUUMA-seudulla vaikuttavien sosiaali- ja terveysjärjestöjen keskinäistä verkostoitumista että kuntien ja yhdistysten välistä vuorovaikutusta. Samalla korostettiin kansalaisyhteiskunnan vahvistamista siten, että heikompiosaisten tarpeet tulevat huomioiduksi tilanteessa, jossa julkisia palveluja kehitetään ja organisoidaan uudelleen seudulliselta pohjalta. Rahoitusta kakkoshankkeelle haettiin ensimmäisen Kuka vaikuttaa -projektin tapaan Raha-automaattiyhdistykseltä, joka ei sitä kuitenkaan myöntänyt. RAY:n kieltävän päätöksen takia päädyttiin rahoitusvaihtoehtoihin Uudenmaan liitto ja KUUMA-kunnat. Nämä tahot myönsivät jatkohankkeelle rahoitusta keväällä 2008.

Hankkeelle asetut tavoitteet

Kuka vaikuttaa – Kumppanuudesta hyvinvointia Keski-Uudellamaalla 2008–2009 -hankkeen lähtökohtana on ollut luoda uudenlaisia, innovatiivisia kumppanuuteen perustuvia yhteistyön tapoja KUUMA-seudun kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen välille. Lopullisena päämääränä on ollut, että paikallisten yhdistysten erityisosaaminen ja asiantuntemus nivoutuvat osaksi seudullista sosiaali- ja terveystoimen kehittämistyötä sekä kuntien toimintaa. Järjestöt myös tuottavat tietoa heikossa asemassa olevien ihmisten tarpeista kuntien päätöksentekoa varten. Hankkeelle asetettiin hankesuunnitelmassa (2008, 2–3) seuraavanlaiset tavoitteet, jotka on koottu oheen:

Tavoite 1: Edistää yhdistysten ja kuntien vuoropuhelua pitkäjänteiseksi

Vuoropuhelun areenaksi kehitetään järjestöjen ja kuntien yhteistyössä suunnittelema ja toteuttama kumppanuusfoorumi. Toiseksi vuoropuhelua kehitetään lisäämällä järjestöjen osallisuutta seudullisissa sosiaali- ja terveysalan kehittämishankkeissa.

Tavoite 2: Edistää järjestöjen ja kuntien yhteistoiminnan toteutumista

Tarkoituksena on täydentää kunnallista sosiaali- ja terveysalan toimintaa. Voimavaroja jakamalla ja vahvuuksia yhdistämällä voidaan synnyttää esim. vertaistukitoimintaa, mikä osaltaan mahdollistaa lisätä kuntalaisten tietoa järjestöistä.

Tavoite 3: On saada aikaan seudullinen järjestöstrategia

Linjataan järjestöjen keskinäistä sekä yhdistysten ja kuntien välistä yhteistyötä. Järjestöstrategia on tarkoitus sisällyttää osaksi KUUMA-kumppanuusohjelmaa, jonka toteuttamissuunnitelmissa yhtenä kehittämisen lähtökohtana on kansalaisnäkökulman huomioon ottaminen.

Tavoite 4: Edistää sosiaali- ja terveysalan yhdistysten verkostoyhteistyötä

Autetaan järjestöjä niiden tavoitteessa synnyttää seudullinen tilaverkosto sekä aktiivisen verkostotoiminnan toteuttajina. Verkostoyhteistoiminnan edistäminen ja sen kautta matalan kynnyksen palveluiden kehittäminen synnyttää kuntalaisille enemmän mahdollisuuksia panostaa omatoimisesti hyvinvointiinsa.

Hankesuunnitelmaan kirjattiin, mitä toimenpiteitä tavoitteiden toteutuminen vaatii. Hankkeen alkuvaiheessa laadittiin yksityiskohtaisempi toimintasuunnitelma (2008), jossa kuvattiin kunkin tavoitteen osalta sitä koskevat toimenpiteet.

Hankeorganisaatio

Uudenmaan Sosiaaliturvayhdistys ry hallinnoi Kuka vaikuttaa – Kumppanuudesta hyvinvointia Keski-Uudellamaalla -hanketta. Keskeisiä osallistujia olivat KUUMA-kunnat (Kerava, Järvenpää, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen ja Tuusula), seudulla toimivat sosiaali- ja terveysjärjestöt, alueen sosiaalialan osaamiskeskus, oppilaitokset sekä muut toimijat.

Hankkeen **ohjausryhmässä** oli hallinnoivan yhdistyksen lisäksi edustus Humanistisesta ammattikorkeakoulusta, Keski-Uudenmaan Yhdistysverkostosta, KUUMA-kunnista, KUUMA-organisaatiosta, KUUMA-kuntien ja Hyvinkään kaupungin vammaispalvelujen kehittämishankkeesta, Sosiaalitaidosta, Sosiaali- ja terveysturvan Keskusliitosta sekä Uudenmaan liitosta (ks. tarkemmin liite 1). Ohjausryhmän tehtävänä oli ohjata ja linjata projektia asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, seurata etenemistä, tarkistaa projektisuunnitelma sekä käsitellä hankkeen raportit. Kaikkiaan ohjausryhmällä oli kahdeksan kokousta.

Sisältöjen kehittämisestä vastasivat **työryhmät**. Järjestöstrategian valmistelua varten perustettiin työryhmä, johon kuului edustajat ohjausryhmästä, Näkövammaisten Keskusliitosta ja Savion kyläyhdistyksestä (ks. liite 1). Työryhmän tehtäviksi määriteltiin ryhmän aloittaessa aikataulun laatiminen strategian toteuttamiselle sekä aiheiden tuottaminen ja ohjeistuksen tekeminen niin kunnille kuin järjestöille yhteisiä tilaisuuksia ja työpajoja varten. Lisäksi hanketyöntekijä oli mukana kahdessa työryhmässä, joissa molemmissa suunniteltiin yhteistyönä uusia tilaisuuksia eli Liikuta minua -tapahtumaa ja Keski-Uudenmaan yh-

teisöllisyyspäivää. Jälkimmäistä tapahtumaa valmistelleessa työryhmässä oli hankkeen ohella Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Keski-Uudenmaan Yhdistysverkoston edustus, toiseen osallistui Järvenpään kaupungin ja useiden yhdistysten toimijat. Työryhmistä ja niiden tuotoksista kerrotaan enemmän luvussa kolme.

Hankkeessa toimi yksi kokopäiväinen **työntekijä** seutuverkostokehittäjä Outi Mustonen. Hänen tehtävänä oli vastata hankkeen suunnittelusta ja toteutuksesta, mikä käsitti toiminta- ja arviointisuunnitelman laadinnan, tiedottamisen, arvioinnin sekä raportoinnin. Työpanokseen kuului myös erilaisten yhteistyötapojen kehittäminen, järjestöstrategia-aineiston valmisteleminen ja tilaisuuksien järjestäminen. Lisäksi seutuverkostokehittäjä osallistui koko hankkeen ajan ohjaus- ja työryhmiin esittelijän ja sihteerin ominaisuudessa.

Hanketyöntekijällä oli toimipiste Järvenpäässä Länsi- ja Keski-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Sosiaalitaidon tiloissa, joissa työskenteli useiden kehittämisprojektien toimijoita. Tämä mahdollisti hankkeiden välisen yhteistyön ja tuen. Sosiaalitaito on luonut kehittämistyötä varten tukimuotoja, joita Kuka vaikuttaa -hankkeen aikana olivat kehittäjäverkosto, työnohjaus sekä ryhmien ohjaamiskoulutus. Näissä kaikissa työntekijä oli mukana. Kehittäjäverkostossa käsiteltiin mm. hanketyön eri vaiheita, arviointia ja loppuraportin tekoa. Liitteeseen kaksi on koottu keskeisimpien sidosryhmien hankkeet.

3. ERI TAHOJEN YHTEISTYÖN EDISTYMINEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN NÄKÖKULMASTA

Tässä luvussa käsitellään hankkeessa toteutettua toimintaa suhteessa hankesuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Alalukuja ei ole kuitenkaan nimetty tavoitteiden pohjalta, vaan otsikoilla ilmennetään kehittämistyön johtopäätöksiä. Kirjattujen tavoitteiden lisäksi hankkeen tiedottamista tarkastellaan omana lukunaan, sillä tiedotus nivelti eri hankevaiheisiin. Toiminnan kuvaamisen ohella arvioidaan jokaisen tavoitteen toteutumista.

Arvioinnin tarkoitus oli Kuka vaikuttaa -hankkeessa ensinnäkin taata, että kehittämistyö etenee tavoitteiden suuntaan. Toisena tehtävänä oli arvioida hankkeen tuloksia eli millaisia käytäntöjä on saatu aikaan. Kolmanneksi arvioinnilla tuettiin osallistumisen tapoja niin Keski-Uudenmaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen ja kuntien välisessä kuin yhdistysten keskinäisessä yhteistoiminnassa.

Hankkeessa arviointi perustui prosessiarvioinnille. Tällöin huomio oli siinä, miten hanketta toteutettiin ja kuinka työskentelyä olisi voitu parantaa. Prosessiarvioinnissa keskitytään hankkeen koko polkuun, niin toimeenpanoon kuin eri vaiheisiin. Ennen kaikkea prosessiarvioinnissa ollaan siis kiinnostuneita kehittämisen toteuttamisesta ja sen tukemisesta. Parhaimmillaan arviointi kuitenkin sitoutuu myös lopputuloksiin ja vaikuttavuuteen. (Seppänen-Järvelä 2004, 19–20, 27–31.) Arviointi oli hankkeessa ennen kaikkea toiminnan ohjaamisen väline ja palautteen antaja. Osaltaan arvioinnilla tuotettua materiaalia hyödynnettiin sen ymmärtämisessä, kuinka lopputulokset ovat syntyneet. (Vrt. mt., 19, 49).

Hankkeen arviointisuunnitelma hyväksyttiin ohjausryhmässä tammikuussa 2009. Prosessiarviointi tehtiin hankkeessa itsearviointina, jonka lähtökohtana on saada kaikkien osallisten tieto, kokemukset ja näkemykset kehittämistyön voimavaroiksi. Itsearviointilla jäsennettään kehittämistyötä, tehdään toimivia valintoja sekä suunnataan hanketta uudelleen siten, että toiminta tukee tavoitteiden saavuttamista. (Sosiaalitaidon työpapereita 2007, 5.)

Hankkeen ohjausryhmä, työryhmä sekä työntekijä osallistuivat itsearviointiin. Ohjausryhmä ja seutuverkostokehittäjä tekivät arvioinnin hankkeesta toukokuussa ja marraskuussa 2009. Molemmilla kerroilla ulkopuolisena vetäjänä oli toiminnanjohtaja Synnöve Sternberg Setlementti Louhelasta. Menetelmänä käytettiin voimaannuttavaa arviointia, jossa tärkeää on jokaisen osallistujan kokemukset hankkeen etenemisestä ja se, että läsnäolijat valitsevat itse arviointikohteet (ks. lisää esim. Seppänen-Järvelä 2004, 35–36). Arviointikerrat aloitettiin hahmottamalla hankkeen visio ja listaamalla tärkeimmät toiminnot, joista valinnan tuloksena karsitut arvioinnin kohteet pisteytettiin asteikolla 1–5 (asteikon 1 oli huonoin ja 5 oli paras). Tämän jälkeen jokainen osallistuja perusteli antamaansa arvosanaa jollain tapaa, mikä auttoi havaitsemaan hankkeen vahvuudet ja kehittämiskohteet. Kumppanuustyökaluja valmistellut työryhmä arvioi työryhmän toimintaa ja valmistelun toteutumista arviointilomakkeen ja -keskustelun avulla. Hanketyöntekijä puolestaan piti koko hankkeen ajan Word-muotoista päiväkirjaa. Merkintöjä tehtiin ilman tiettyjä teemoja peilaamalla suoritettuja toimia, hankkeen kulkua ja tehtyä työtä. Myös kaikista hankkeessa järjestetyistä tilaisuuksista kerättiin kirjallista palautetta.

Kuntien ja yhdistysten vuoropuhelun eteneminen vähitellen

Hankkeen aikana toteutettiin kaksi kuntien sekä sosiaali- ja terveysjärjestöjen vuoropuhelua edistävää tilaisuutta. Ensimmäinen näistä oli Kumppanuusfoorumi, jonka Kuka vaikuttaa -hanke ja Lapsuuden arvokas arki ARVO -hanke järjestivät yhdessä 26.2.2009 Keravalla. Foorumin tavoitteena oli vahvistaa KUUMA-seudun järjestöjen, kuntien ja seurakuntien yhteistyötä ja tietoisuutta toisistaan ehkäisevän lastensuojelun alueella. Tapahtuma kokosi kaikkiaan kuusitoista lasten, nuorten ja lapsiperheiden parissa toimivaa järjestöjen, kuntien ja seurakuntien edustajaa. Kumppanuusfoorumissa pääpaino oli pohtia konkreettisia toimenpide-ehtotuksia, jotka yhteistyön tehostamiseksi kannattaisi tehdä. Kumppanuuden parantamiseksi tuli esiin erilaisia ideoita:

- 1) Koulut ja päiväkodit järjestöille iltakäyttöön
- 2) Liikuntaa perheille: kunnilta tilat ja vetäjä, järjestöiltä lastenhoito
- 3) Kuntien lautakuntiin iltakoulut: esim. järjestöjen toiminnan esittelemine tai ajankohtaisista päätöksen alla olevista asioista kertominen
- 4) Foorumit, joissa yhdistykset voivat esitellä toimintaansa ja joissa voi löytää yhteistyökumppaneita kunnista
- 5) Savuttomuuden kampanjointia kuntien, seurakuntien ja järjestöjen yhteistyönä

Liikuta minua -tapahtuma oli toinen yhteistyön tilaisuus, joka pidettiin 13.5.2009 Järvenpäässä. Sen tarkoitus oli tehdä vapaaehtoistoimintaa tunnetuksi. Päivää vietettiin valtakunnallisesti eri puolilla Suomea, ja vuosi 2009 oli tapahtuman ensimmäinen järjestämiskerta. Järvenpään tapahtuma keräsi n. 200 osallistujaa. Paikalle kokoontui kotihoidon, hoiva- ja asumispalveluyksiköiden ja yksityisten hoitokotien asiakkaita, muita apua tarvitsevia, ikääntyviä sekä kiinnostuneita yhdessä vapaaehtoistojen kanssa. Päivä alkoi Järvenpään torilta, minkä jälkeen vallattiin läheinen Rantapuisto. Ohjelmassa oli yhteislaulua muusikoiden johdolla, sauvakävelyä, useita pelejä, infopöytiin tutustumista, verenpaineen mittausta, kahvitus sekä poliisin vierailu.

Järvenpään tilaisuuden järjestäjinä olivat Järvenpään Eläkkeensaajat ry, Järvenpään Kansalliset Seniorit ry, Järvenpään kaupunki, Järvenpään seurakunta, Keski-Uudenmaan veteraaniopettajat ry, Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry, Kuka vaikuttaa -hanke sekä Settlementti Louhela. Liikuta minua -tapahtumaa suunnitteli työryhmä, jonka kutsui koolle Järvenpään kaupunki. Työryhmässä oli edustajat Järvenpään kaupungista, Keski-

Uudenmaan veteraaniopettajista, Keski-Uudenmaan Yhdistysverkostosta ja Kuka vaikuttaa -projektista. Työryhmä kokoontui viisi kertaa.

Kuntien ja yhdistysten vuorovaikutuksen lisäämiseksi hanketyöntekijä ja Yhdistysverkoston toiminnanjohtaja tekivät keväällä 2009 kuntakierroksen. He kävivät Keravalla, Tuusulassa, Järvenpäässä ja Nurmijärvellä, mutta eivät Mäntsälässä², koska elokuussa 2009 aloittanut perusturvajohtaja tavattiin jo Keravan käynnin yhteydessä. Yhtä kuntaa lukuun ottamatta tapaamisissa oli mukana kuntien sosiaali- ja terveystoimen johtoryhmäläisiä. Kierroksella tuotiin esiin mm. yhdistysten erityisosaamista, Yhdistysverkoston toimintaa ja kumppanuustyökalujen valmistelu. Seutuverkostokehittäjä osallistui lisäksi hankkeen kuluessa kolme kertaa KUUMA:n sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan³ kokouksiin.

Tavoitteen arviointi ja toteutuminen

Kun kumppanuusfoorumissa paino oli edistää KUUMA-seudun kuntien sekä yhdistysten vuorovaikutusta, keskityttiin Liikuta minua -tapahtuman toteutuksessa käytännönläheiselle yhteistyölle. Kumppanuusfoorumiin osallistuneilta kerätyn palautteen perusteella tilaisuus täytti pääosin tavoitteensa vahvistaa järjestöjen, kuntien ja seurakuntien välistä yhteistyötä. Enemmistö vastaajista oli myös sitä mieltä, että kumppanuusfoorumin kaltaisia yhteistilaisuuksia kannattaa järjestää tulevaisuudessa alueella. Foorumilta toivottiin kuitenkin enemmän konkreettisten välineiden tarjoamista yhteistyölle. Tilaisuuden kehittämisessä on tarpeen huomioida mahdollisuus tutustua eri tahojen toimintaan ja se, miten saadaan houkuteltua kuntatoimijat paremmin mukaan. Hankkeen ohjausryhmässä puolestaan tuotiin esiin, mitä kumppanuusfoorumilla tulisi tavoitella:

Ohjausryhmän arviointi 25.5.2009

Kumppanuusfoorumin tavoite pitäisi olla, että kuntalaiset saisivat tietoa hankkeista ja kehitettävistä asioista.

Koska Liikuta minua -tapahtuma pidettiin ulkotiloissa, ei mukana olleilta pyydetty kirjallista palautetta. Tilaisuutta valmistelleen työryhmän näkökulmasta päivä nähtiin onnistuneena, sillä paikalle tuli melko hyvin väkeä. Onnistumisesta kertoo osaltaan se, että tapahtuma on tarkoitus järjestää jatkossakin Järvenpäässä. Vuoden 2010 tilaisuutta varten on perustettu syksyn 2009 aikana työryhmä. Siihen on kutsuttu Järvenpään kaupungin, seurakunnan, paikallisten oppilaitosten ja järjestöjen toimijoita. Työryhmän koolle kutsumisesta vastaa Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto. Liitteestä kolme löytyy Kuka vaikuttaa -hankkeessa laadittu Liikuta minua -tapahtuman suunnittelupohja, jota saa mieluusti käyttää apuna vastaavanlaisten tilaisuuksien toteuttamisessa.

Kuntakierrosten osalta ohjausryhmässä painotettiin, kuinka johdon sitoutuminen on tärkeää yhteistyön edistämiseksi ja kuinka jatkuvuus on turvattava. Asioiden eteenpäin vienti ei saa olla kiinni tietyistä ihmisistä, vaan kuntien ja järjestöjen vuoropuhelua varten tulee kehittää sopivat rakenteet. Soster-neuvottelukunnan kokouksiin osallistumisista ei ohjaus-

---

² Mäntsälän ja Pornaisten kuntien sosiaali- ja terveystoimen palvelut on tuotettu 1.1.2009 alkaen yhteistointialueena nimeltä Mustijoen perusturva. Isäntäkuntana toimii Mäntsälän kunta ja palvelujen tuottamista varten on perustettu yhteinen perusturvalautakunta.

³ Soster-neuvottelukunnassa on edustettuna KUUMA-kuntien ja Hyvinkään kaupungin sosiaali- ja terveysjohto, KUUMA-seutu, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri sekä Sosiaalitalo.

ryhmän mielestä ollut käytännön hyötyä, mutta kutsut kokouksiin ovat ilmentäneet neuvotelukunnan kiinnostuksesta yhteistyötä kohtaan.

Hankkeen aikana edistettiin KUUMA-seudun sosiaali- ja terveysjärjestöjen ja kuntien vuoropuhelua. Tämä työ jäi seutuverkostokehittäjän näkökulmasta puolitiehen. Vaikka yhteisiä kohtaamisia oli useampia, on yhteistyötilaisuuksien vakiinnuttaminen hankkeen päättyessä vielä kesken. Hanke ei myöskään toiminut yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköiden eikä Hyvinkään sairaalan Potilasoppimiskeskus Sopen kanssa, jotta yhdistystietoisuus olisi lisääntynyt kunnissa. Järjestöjen osallisuuden lisäämistä seudullisissa sosiaali- ja terveysalan kehittämishankkeissa ei varsinaisesti tehty Kuka vaikuttaa -projektin myötävaikutuksesta. Esimerkiksi yhteisiä työkokouksia ja -seminaareja ei pidetty. Nämä molemmat asiat on listattu toimintasuunnitelmaan (2008, 3). KUUMA-kuntien ja Hyvinkään kaupungin vammaispalvelujen kehittämishankkeeseen (2007–2009) kuitenkin yhdistystoimijat osallistuivat aktiivisesti. Syy siihen, ettei kaikkia toimenpiteitä saatu suoritetuksi, johtui pitkälti ajan ja henkilöstön puutteesta.

Alueen kuntien ja yhdistysten on tärkeää jatkossa suunnitella yhdessä yhteistyön sisältöjä. Vuorovaikutusta tulee osaltaan kehittää niin, että se on entistä konkreettisempää ja että yhteistyötä tehdään pitkäkestoisemmin. Vain jatkuva yhteistyö mahdollistaa järjestöjen ja kuntien tietoisuuden toistensa toiminnasta. Samalla säännöllisyydellä luodaan hyvät edellytykset järjestöjen asiantuntemuksen huomioimiselle niin kunnallisessa päätöksenteossa kuin seudullisessa kehittämisessä. Liikuta minua -tapahtuma ja kumppanuusfoorumi osoittivat tarpeellisuutensa. Niiden rinnalle kannattaa luoda uusia kuntien ja järjestöjen yhteistyön areenoita. Hankkeen kuluessa ehdotettiin esimerkiksi aamiais- tai iltapäivätapaamisia tietyn teeman ympärille, hankefoorumeita sekä hyvinvointimessuja. Niissä voisi keskittyä mm. toimijoiden kannalta ajankohtaisiin aiheisiin, seudulla kehitettäviin asioihin tai siihen, miten erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin pystytään yhteistyöllä puuttumaan.

Kuntien ja järjestöjen yhteistoiminnan kartoittaminen

Yhteistoiminnan osalta alustavana lähtökohtana oli järjestää kuntien ja järjestöjen yhteistyönä vähän liikkuville ihmisille liikunta- ja virkistystoimintaa. Suunnittelua varten piti perustaa työryhmä, jossa olisi ollut monipuolinen edustus kuntien eri toimialoista, järjestöistä, työväenopistosta yms. Asiaan liittyen neuvoteltiin yhteistyöstä Humanistisen ammattikorkeakoulun kanssa, jolloin valmisteluun kyseltiin HUMAK:n opiskelijoita, mutta kiinnostuksesta huolimatta ketään ei valitettavasti lupautunut mukaan. Tiedotusrinki-kirjeissä numerot 6/2008 ja 1/2009 kerrottiin myös yhteistoiminnasta ja työryhmämahdollisuudesta, mikä ei kuitenkaan tuottanut yhteydenottoja.

Pääosin ajan rajallisuus ja hanketyöntekijän muiden tehtävien työllistyvyys johti lopulta siihen, ettei työryhmää saatu perustettua. Ohjausryhmä linjasi vielä maaliskuun 2009 kokouksessaan, että näiden syiden takia ihmisten aktivointiin ei ryhdytä hankkeen aikana. Sen sijaan ohjausryhmässä päätettiin kartoittaa, millaista virkistys- ja harrastustoimintaa KUUMA-seudun kunnat ja Keski-Uudenmaan järjestöt ovat toteuttaneet asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi, miten toteutus on tapahtunut ja mitkä kustannukset ovat olleet.

Kartoitus yhdistysten ja kuntien yhdessä toteuttamasta käytännönläheistä toiminnasta lähetettiin marraskuussa 2009 sähköpostiviestinä Tiedotusrinki-kirjeen jakelulistalle oleville. Vastaamista varten viestin liitteenä oli lomake viiden kysymyksen kera. Lomakkeen sai

palauttaa joko sähköpostilla tai postikirjeenä. Kartoituksen tarkoituksena oli saada tietoa hyvistä käytännöistä. Vastauksia tuli alle kymmenkunta, joista osassa kerrottiin yhdistysten omasta tai järjestöjen välisestä toiminnasta. Muutamassa vastauksessa käsiteltiin kyllä kuntien ja järjestöjen yhteistoimintaa, mutta siitä oli hyvin suppea maininta. Tämän takia yhteistoiminnasta saatiin ainoastaan kolme kattavaa kuvausta ja sattumalta kaikissa niissä keskitytään ikääntyneiden toimintoihin. Nämä käytännöt on koottu liitteeseen neljä esimerkeiksi siitä, että KUUMA-kunnissa järjestetään monenlaista toimintaa ikäihmisten hyväksi.

Tavoitteen arviointi ja toteutuminen

Kuten edellä on kuvattu alkuperäinen suunnitelma tuottaa vähän liikkuville ihmisille aktiivitoimintaa kuntien ja järjestöjen yhteistyönä jäi toteutumatta. Ohjausryhmän muutoslinjauksella sisällöksi tuli tehdä kartoitus yhteisesti järjestetystä virkistys- ja harrastustoiminnasta. Vaikka kartoitus saatiin laadittua, oli sen anti vähäinen. Lomakemuotoinen tapa ei toiminut aineiston keruussa, kun vastausmäärä oli pieni ja kun osa kuvauksista oli puutteellisia. Lomakkeen sijasta kartoittamisessa olisi kannattanut turvautua esimerkiksi tutustumiskäynteihin eri kohteisiin ja toimijoiden haastattelemiseen. Näin olisi saatu varmasti laaja-alaisempaa ja yksityiskohtaisempaa materiaalia.

Voidaan kuitenkin pohtia, mistä vastausten vähäinen määrä johtuu. Kertooko se siitä, että lomakkeen kysymykset on ymmärretty väärin vai ettei yhteistoimintaa järjestetä tällä hetkellä paljoakaan? Entä olisiko yhteistoiminnan edistäminen onnistunut hankkeessa, jos mukaan olisi saatu opiskelijoita? Seutuverkostokehittäjälle oppilaitosyhteistyö olisi antanut kaivattuja lisäresursseja ja siten helpottanut tavoitteen läpiviemistä. Toisaalta heti hankkeen alkuvaiheessa olisi ollut tarpeen sitouttaa kunta- ja järjestötoimijat suunnitteluun. Tämä olisi vaatinut hanketyöntekijältä ja ohjausryhmältä aktiivisempaa otetta. Näin olisi saatu konkretisoitua tavoite ja sen vaatima aika. Nyt yhteistoiminnan suunnittelu jäi muuttaman henkilön ideoiden varaan ja keskeneräiseksi.

Kumppanuustyökalujen laatiminen

Seudullinen järjestöstrategia KUUMA-kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyölle koottiin monella tasolla: työryhmän toiminnan, KUUMA-kuntien sosiaali- ja terveystoimen johtoryhmille ja sosiaali- ja terveysjärjestöille lähetettyjen kyselyiden sekä ns. työskentelykierroksen pohjalta. Lähtökohtana valmistelussa oli pyrkiä mahdollisimman monipuoliseen järjestöjen ja kuntien osallistumiseen.

Marraskuussa 2008 aloitti toimintansa asiaa valmisteleva **työryhmä** (ks. liite 1), joka paneutui aikataulun laadintaan, eri työvaiheiden suunnitteluun, kyselyjen sisältöjen luonnosteluun, työskentelykierroksen annin läpikäymiseen, strategian teemojen täsmentämiseen, lausunnonantajien nimeämiseen jne. Työryhmä kokoontui vuoden ajan, yhteensä yhdeksän kertaa. Työryhmässä keskusteltiin järjestöstrategiasanan mielekkyydestä ja ennen työskentelykierroksen aloittamista päädyttiin strategian sijasta käsitteeseen työkalut kumppanuuteen. Lisäksi käytetään nimeä kumppanuustyökalut. Molemmilla käsitteillä korostetaan yhteistyön käytännönläheistä puolta.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen ja kuntien yhteistyön vahvuuksia, mahdollisuuksia ja kehittämiskohteita kartoitettiin talvella 2009 **kahden Webropol -kyselyn** avulla. Toinen kysely suunnattiin Keski-Uudellamaalla toimiville sosiaali- ja terveysjärjestöille, toinen kuntien so-

siaali- ja terveystoimen johtoryhmille. Jatkossa näihin viitataan nimillä kuntakysely ja järjestökysely. Kuntakysely lähetettiin 43 toimijalle ja sen palautti 11 henkilöä, jolloin vastausprosentti oli 25,6. Järjestökysely toimitettiin 120 yhdistyksen edustajalle, joista 42 vastasi siihen (35 %). Matalista vastausprosentteista huolimatta vastauksista saa yleiskuvan yhteistyön nykytilasta, tulevaisuudesta ja tarpeellisuudesta.

Molempien kyselyiden mukaan tiedottaminen puolin ja toisin monista asioista esimerkiksi eri toiminnoista, julkaisuista, avustuksista ja tilojen hakemisesta toimi vastaushetkellä korkeintaan kohtalaisesti. Myös KUUMA-seudun kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen välinen yhteistyö säännöllisessä vuoropuhelussa, yhteisten tilaisuuksien järjestämisessä, osallistumisessa yms. on kunta- ja järjestövastaajista kohtalaista tai melko huonoa.

Eroavaisuus kyselyissä tulee esiin siinä, että kun enemmistöllä kuntavastaajista on tarvetta jatkuvaan yhteistyöhön kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen kesken, on suurin osa järjestöjen edustajista valmiita joskus tapahtuvaan yhteistyöhön kuntien kanssa. Molempia tahoja tässä yhteistyössä kiinnostaa erityisesti yhteisöllisyyden edistäminen, sähköisten viestintätapojen hyödyntäminen tiedottamisessa sekä pysyvien osallistumiskäytäntöjen toteuttaminen KUUMA-organisaatiossa.

Lähes puolet kuntakyselyyn vastanneista on halukkaita tekemään toisinaan KUUMA-kuntien välistä yhteistyötä. Eniten ollaan kiinnostuneita avustusten hakemiskäytäntöjen ja myöntämisperusteiden yhtenäistämistä. Joskus toteutettavan yhteistyöhön toisten järjestöjen kanssa näkee tarpeellisena kaksi kolmasosaa yhdistyskyselyn vastaajista. Mielekkäimpinä yhteistyömuotoina pidetään sähköisten viestintätapojen hyödyntämistä, säännöllisten yhteistapaamisten järjestämistä ja vapaaehtoistoiminnan toteuttamista.

Kartoittamista seurasi sisältöjen tuottaminen **työskentelykierroksella** eli järjestetyissä kolmessa alueellisessa työpajassa ja yhdessä seudullisessa yhteistyöfoorumissa: Tuusulassa 24.3.2009, Nurmijärvellä 2.4.2009, Mäntsälässä 23.4.2009 sekä Järvenpäässä 11.5.2009. Yhteensä kaikki neljä tilaisuutta kokosivat 73 osallistujaa. Järjestötoimijat edustivat 32 yhdistystä, kuntatoimijat 6 kuntaa sekä muut kiinnostuneet 4 eri tahoja. Työskentelykierroksella käsiteltiin ensinnäkin KUUMA-seudun kuntien ja järjestöjen yhteistyön osalta esim. avustus-, tiedottamis- ja tila-asioita. Toiseksi tilaisuuksissa muotoiltiin Keski-Uudellamaalla toimivien yhdistysten välisiä kumppanuuden muotoja kuten toiminnallista yhteistyötä, edunvalvonnan tehostamista, yhteisten koulutusten toteuttamista, sektorirajat ylittävää yhteistoimintaa jne. Kierroksella keskusteltiin myös sekä kuntien ja yhdistysten että järjestöjen keskinäisen yhteistyön mahdollisuuksista ja haasteista.

Eri työskentelyvaiheiden pohjalta hanketyöntekijä laati työkalujen luonnoksen, joka lähetettiin mm. kunnille, yhdistyksille sekä oppilaitoksille lausuntoa varten. Näin toimijoilla oli mahdollisuus antaa kommentteja ja kehittämisehdotuksia luonnokseen. Viimeistellyn version valmistelussa hyödynnettiin saatua palautetta. Valmis versio hyväksyttiin ohjausryhmässä ja se esiteltiin hankkeen päätösseminaarissa 18.11.2009.

Tavoitteen arviointi ja toteutuminen

Kumppanuustyökalujen aikaansaaminen muodostui hankkeen yhdeksi tärkeimmistä tehtävistä. Sen toteuttaminen kiinnosti jo hankkeen ensimmäisessä ohjausryhmän kokouksessa, koska asiaa valmistelevaan työryhmään ilmoittautui heti kaksi ohjausryhmäläistä. Tä-

mä kiinnostus jatkui koko työryhmän toiminnan ajan, mikä tulee hyvin esiin itsearvioinnissa, jossa keskityttiin sekä ryhmän työskentelyyn että työkalujen laatimiseen:

Työryhmän arviointikoonti 24.11.2009:

Kaikilla osallistuneilla on ollut halu mennä eteenpäin ja toimia yhteisen päämäärän puolesta. Ryhmässä on ollut innostuneisuutta.

Työryhmän arvioinnissa kehittämiskohteeksi nousi se, että hanketyöntekijän ohella ryhmäläiset olisivat voineet kirjoittaa työkaluja. Hanketyöntekijän näkökulmasta tuotoksen laadinta oli haasteellista, sillä hän oli mukana jokaisessa vaiheessa. Valmistelu vei myös enemmän aikaa kuin oletettiin. Erityisesti lukuisia työntunteja kului päivittäessä KUUMA-seudulla toimivien sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteystietoja sekä kirjoittaessa luonnosta, jonka valmistuminen viivästyi aikataulusta parilla kuukaudella. Myöhästynyt lausuntoaikakohta saattoi vaikuttaa siihen, että lausuntoja annettiin vain muutamia. Toisaalta lausunnon aikoihin niin kunnissa kuin järjestöissä viimeisteltiin seuraavan vuoden toimintasuunnitelmaa ja talousarviota, minkä takia muihin asioihin ei välttämättä pystytty paneutumaan.

Oleellinen osa työkalujen valmistelua olivat alueelliset työpajat ja seudullinen yhteistyöfoorumi, joiden tavoitteena oli luonnostella seudun kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyön muotoja. Enemmistö (70 %) työskentelykierrokselle osallistuneista 73 henkilöä edusti järjestöjä, kun kuntatoimijoiden osuus oli 22 %. Loput olivat seurakuntien, oppilaitosten ja muiden tahojen edustajia. Ohjausryhmän väliarvioinnissa huomioitiin, kuinka kunnista oli yhdistyksiin verrattuna vähänlaisesti osallistujia. Olisiko tämä johtunut siitä, että joillekin työpaja ei ole mielekäs tapa toimia? Tilaisuuksista olisi voinut varmasti tiedottaa laajemmin esimerkiksi lehdissä ja henkilökohtaisissa tapaamisissa, jotta mukana olijoita olisi ollut paremmin. Pitkälti tiedotus nimittäin hoidettiin sähköisesti.

Osallistujilta kerätyn palautteen mukaan tilaisuuksia pidettiin pääsääntöisesti kiinnostavina, mutta joistakin henkilöistä työpajoissa ja yhteistyöfoorumissa ei linjattu olennaisimpia yhteistyön muotoja. Suurin osa vastaajista koki myös, ettei saanut työskentelykierrokselta konkreettisia toimenpiteitä KUUMA-seudulla toteuttavalle yhteistyölle. Tämä epäkohta on pyritty välttämään valmiissa työkalutuotoksessa. Lähtökohtana siinä on tarjota käytännönläheisiä toimenpide-ehdotuksia KUUMA-alueen 1) kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen, 2) yhdistysten väliselle sekä 3) kuntien keskinäiselle yhteistyölle. Kumppanuustyökaluissa tuodaan esiin näkemys vuoden 2015 KUUMA-seudusta, jossa ihmiset huolehtivat toisistaan ja kunnioittavat eri taustoista lähtöisin olevia. Eri yhteistyömuodoille laadituilla tavoitteilla selvennetään, mitä yhteistyöllä tulisi saada aikaan.

Työkalutuotos on tarkoitettu työvälineeksi kuntien ja järjestöjen yhteistyön parantamisessa. Se on suunnattu kuntien viranomaisille, päättäjille, yhdistyksille ja kuntalaisille. Kuntatoimijat pystyvät käyttämään työkaluja yhtenä apukeinona kuntien strategioiden toteuttamisessa. Samalla kumppanuustyökalujen avulla on mahdollista muistuttaa siitä, että kuntalaisten ja järjestöjen osallistumistapoja tulee kehittää jatkuvasti.

Seudullinen järjestöstrategia saatiin aikaan, mutta sen nimi muuttui matkan varrella kumppanuustyökaluiksi. Näin kuntien ja järjestöjen yhteistyötä tarkastellaan käytännönläheisesti näkökulmasta. Yhteistyölle esitetyt toimenpiteet on luotu toteuttamiskelpoiselle pohjalle, jolloin niihin sitoutuminen olisi helpompaa. Työkaluissa korostetaan yksittäisten yhteistyömuotojen tärkeyttä ja askel kerrallaan etenemistä.

Työkaluja ei ole sisällytetty KUUMA-kumppanuusohjelmaan kuten hankesuunnitelmaan on kirjattu. Sen sijaan Kuka vaikuttaa -hankkeen ohjausryhmä teki syksyllä 2009 KUUMA-komissiolle esityksen siitä, että KUUMA-seudulle tulisi perustaa yhteistyöryhmä, jossa on monipuolinen järjestö- ja kuntaedustus. Työryhmän tavoitteiksi on asetettu mm. kumppanuustyökalujen toimeenpanosuunnitelmasta ja seurannasta vastaaminen sekä sopivien yhteistyön käytäntöjen kehittäminen kuntien ja yhdistysten välille. Esitystä ei ole kuitenkaan vielä käsitelty komissiossa, sillä KUUMA-organisaatiossa on parhaillaan käynnissä palveluyhteistyön kartoitus. Sen valmistuttua huomioidaan esitys yhteistyöryhmästä ja suunnitellaan järjestöjen osallistumistapoja. Hankkeen aikana laadittiin siis työkalut KUUMA-seudun kuntien ja sosiaali- ja terveystyöryhmien kumppanuudelle, mutta työkalujen toimeenpanoon ja seurantaan liittyvät asiat ovat kesken hankkeen päättyessä.

Yhdistysten verkostoyhteistyön kehittyminen

Hankkeen puitteissa tehtiin tiivistä yhteistyötä Keski-Uudenmaan Yhdistysverkoston kanssa erityisesti tapahtumien suunnittelussa, järjestöjen verkostoitumisen parantamisessa ja tiedottamisessa. Hanketyöntekijä osallistui säännöllisesti Yhdistysverkoston hallituksen kokouksiin. Hän kävi tutustumassa Yhdistysverkoston työntekijöiden kanssa Espoon Järjestöjen Yhteisö ry:hyn, jolla on järjestöitalo Espoon Tapiolassa ja joka esim. tuottaa neuvontapalveluita espoolaisille ja tekee yhteistyötä julkisen sektorin kanssa. Tutustumiskäynnin tarkoituksena oli saada ideoita matalan kynnyksen toiminnan ja järjestöjen tapauspaikan kehittämiseen. Vastaavasti Yhdistysverkoston toiminnanjohtaja oli mukana Kuka vaikuttaa -hankkeen ohjausryhmässä ja järjestöstrategiaa valmistelleessa työryhmässä.

Järvenpäässä vietettiin 29.1.2009 Keski-Uudenmaan ensimmäistä yhteisöllisyyspäivää. Tapahtuman tarkoituksena oli edistää eri toimijoiden verkostoitumista ja saada tietoa mm. vapaaehtoistyöstä, yhteisöllisyydestä ja sosiaali- ja terveystyöryhmistä. Tietoiskutyöppöissä luennoissa käsiteltiin Keski-Uudenmaan Yhdistysverkostoa, vapaaehtoistyön keskus Rinkulan toimintaa, kumppanuustyökaluja sekä yhteisöllisyyttä. Mukana oli kuusitoista järjestöä esittelemässä toimintaansa. Päivän järjestivät Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosta, Kuka vaikuttaa -hankkeesta ja Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään yksiköstä muodostettu työryhmä, joka kokoontui kaikkiaan viisi kertaa.

Keski-Uudenmaan Yhdistysverkoston toiminnasta tiedotettiin lähes kaikissa Tiedotusrinkikirjeissä, joita hankkeesta laadittiin. Jo edellisen Kuka vaikuttaa -hankkeen aikana, Yhdistysverkoston perustamisesta kevästä 2007 lähtien, verkostosta kerrottiin säännöllisesti

Tiedotusringissä. Vastavuoroisesti Yhdistysverkoston tiedotteessa on kuvattu hankkeen kuulumisia. Yhdistysverkoston omaa tiedottamista varten sen käyttöön annettiin hankkeen ylläpitämä ja päivittämä jakelulista. Yhdistysten ja kuntien yhteistyötä kartoittavia kyselyitä varten koottiin KUUMA-seudulla toimivat sosiaali- ja terveystieteiden yhteystietoineen. Nämä tiedot toimitettiin Yhdistysverkostolle, joka lisäsi mukaan järjestöjen mahdolliset www-osoitteet ja laitoi tiedot omille verkkosivuilleen kesällä 2009.

Tavoitteen arviointi ja toteutuminen

Ensimmäisessä Kuka vaikuttaa -hankkeessa yksi tärkeä tehtävä oli tehostaa KUUMA-alueella toimivien yhdistysten verkostoitumista. Silloin toteutettiin järjestöfoorumia, työpaikkoja sekä koulutuksia, joissa keskityttiin tiedonvaihtoon, yhteisten toimintatapojen pohdintaan, päällekkäisten toimintojen ehkäisemiseen yms. Jatkohankkeessa järjestöjen välistä yhteistyötä kehitettiin entisestään. Merkittävä osa tätä työtä oli kiinteä, sujuva yhteys Keski-Uudenmaan Yhdistysverkoston kanssa.

Ohjausryhmän loppuarvioinnissa yhteistyötä Yhdistysverkoston ja Kuka vaikuttaa -hankkeen kesken pidettiin todella hyvänä. Kenellekään ei ollut siitä mitään kielteistä sanottavaa. Joillekin ohjausryhmäläisille Yhdistysverkosto oli tuonut uutta tietoa järjestökentästä, mikä oli osaltaan vienyt asioita eteenpäin. Yhdistysverkoston toimijat olivat hyvin sitoutuneita hankkeen useampien tavoitteiden toteuttamiseen.

Ohjausryhmän arviointi 5.11.2009:

Yhdistysverkoston kanssa tehtävällä yhteistyöllä on ollut merkitystä. Ilman Yhdistysverkostoa hankkeen tuotokset olisivat varmasti olleet heikommat.

Yhdistysverkostoon on liittynyt kuluneen vuoden aikana useampi järjestö. Loppuraportin kirjoitushetkellä verkoston jäsenmäärä koostuu neljätoista sosiaali- ja terveysalalla toimivasta yhdistyksestä ja yhdestä säätiöstä. Koska Raha-automaattiyhdistys myönsi Yhdistysverkostolle Järjestöotalo Järvenpään -kumppanuusprojektille rahoitusta vuosille 2009–2012, on tämä parantanut merkittävästi järjestöjen välisen yhteistyön, vapaaehtoistoiminnan, matalan kynnyksen palveluiden ja näiden kautta kansalaisyhteiskunnan kehittämistä.

Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto on mukana PARETO -hankkeessa, joka Järvenpäässä liittyy uuden terveystalon rakentamiseen ja sen yhteyteen luotavaan ns. hyvinvointikampukseen. Yhdistysverkoston rooliksi on alustavasti suunniteltu yhdistysten erilaisen toiminnan järjestäminen osana hyvinvointipalveluita. Yhdistysverkosto on myös neuvottelut Järvenpään kaupungin kanssa saadakseen tarpeeksi ison toimitilan, josta jäsenyhdistykset voisivat vuokrata tilaa toimistojaan varten tai ainakin lukollisen kaapin. Nykyisessä toimitilassa tätä mahdollisuutta ei ole sen pienuuden takia. Toistaiseksi neuvottelut tilasiassa ovat vielä kesken.

Yhteisöllisyyspäivästä saadussa palautteessa positiivisena nähtiin se, että oli mahdollisuus tutustua toisiin järjestöihin. Päivän aikana olisi saanut olla enemmän kävijöitä, minkä lisäksi toivottiin muidenkin järjestöjen voivan olla näytteilleasettajina sosiaali- ja terveystieteiden ohella. Kokonaisuutena tapahtuma oli kuitenkin tärkeä yhteistyön areena. Yhteisöllisyyspäivä tullaan toteuttamaan vuosittain ympäri KUUMA-seutua. Vuonna 2010 se järjestetään Nurmijärvellä. Tulevina vuosina tilaisuus on tarkoitus rakentaa niin, että se houkuttelee paremmin paikalle kuntalaisia ja kuntien edustajia.

Seutuverkostokehittäjän näkökulmasta järjestöjen verkostoyhteistyö kehittyi hankkeen aikana. Yhdistyksille suunnattuja tapahtumia olisi kuitenkin voinut järjestää enemmän. Erityisesti niitä olisi kannattanut pitää sellaisille järjestöille, jotka eivät ole osallistuneet juurikaan verkostoitumiseen. Jatkossa saattaisi olla tarpeellista laajentaa toimintaa niin, että se kattaa sosiaali- ja terveysalan ohella esimerkiksi kylä-, vanhempain-, liikunta- ja kulttuuriyhdistykset, sillä näin tavoitettaisiin suurempi kansalaisjoukko. Yhdistysten välistä yhteistyötä on syytä kehittää suunnitellummaksi, jatkuvammaksi sekä avoimemmaksi. Tällaisia kehittämisideoita tuli esiin talvella 2009 tehdyn järjestökyselyn pohjalta. Samalla yhteistyön tulevaisuudelta odotettiin mm. voimavarojen jakamista, yhteisten toimintojen rakentamista, kilpailun välttämistä ja aktiivista otetta.

Järjestökysely ei antanut hyvää kuvaa yhteistyön tilasta. Nimittäin noin vastaajien kolmasosa mielsi järjestöyhteistyön eri asioissa vastaushetkellä melko huonoksi tai hyvin huonoksi. Erityisen huonosti yhdistysten edustajista toimivat säännöllinen vuoropuhelu, yhteisten toimitilojen hankkiminen ja virkistystapahtumien järjestäminen yhdessä. Tässä valossa järjestöjenverkostoyhteistyön edistäminen vaatii jatkotoimenpiteitä.

Kokonaisuutena voidaan arvioida, että yhdistysten välinen yhteistyö pääsi alkua pidemmälle Kuka vaikuttaa -hankkeiden aikana. Toivottavasti Keski-Uudenmaan Yhdistysverkoston vahvistunut asema innoittaa järjestöjä toimimaan yhdessä säännöllisesti tulevana vuosina ja vähitellen yhteisten tilojen saamiseen ympäri KUUMA-seutua. Hankkeen päätyttyä Yhdistysverkosto tulee myös vastaamaan asioista, joita hanke on ollut mukana toteuttamassa kuten esimerkiksi Keski-Uudenmaan yhteisöllispäivän ja Liikuta minua -tapahtuman kehittämisestä. Jatkuvuutta on tiedossa, mutta riittävästi aikaa ja tahtoa tarvitaan järjestöjen verkostoyhteistyön ylläpitämiseksi.

Tiedottamisen haasteellisuus

Ensimmäisen Kuka vaikuttaa -hankkeen aikana luotu Tiedotusrinki-kirje oli tärkeä tiedottamisen väline jatkohankkeessakin. Alkujaan ringin postituslistalle kuului pääasiassa Keski-Uudellamaalla vaikuttavien sosiaali- ja terveysjärjestöjen edustajia. Jatkohankkeen kuussa sinne lisättiin KUUMA-kuntien toimijoita kuten sosiaali- ja terveystoimen johtoryhmien jäsenet sekä sosiaali- ja terveyslautakuntien, kunnanvaltuustojen ja -hallitusten puheenjohtajat. Hankkeen päättyessä jakelulista kattaa yli 300 sähköpostiosoitetta. Kirje lähetettiin kaikkiaan viisi kertaa. Tiedotusringissä keskityttiin pitkälti hankkeen eri vaiheisiin ja tapahtumiin, joiden järjestämiseen hanke osallistui. Lisäksi kirjeessä kerrottiin henkilökohtaisen avun tulevaisuudesta, KUUMA-organisaatiosta, Yhdistysverkostosta sekä kuntien ja järjestöjen yhdessä toteuttamaa toimintaa koskevista hyvistä käytännöistä.

Tiedottamista toteutettiin myös päivittämällä hankkeen kotisivuja www.kukavaikuttaa.net. Verkkosivuilta löytyi mm. molempien Kuka vaikuttaa -hankkeiden tuottamia aineistoja, tietoa järjestetyistä tapahtumista, uutisia ja Tiedotusrinki-kirjeet olivat siellä ladattavissa. Kumppanuustyökaluihin liittyen perustettiin blogi nimeltä Kuumasakit osoitteeseen <http://kuumasakit.blogspot.com>.

Muu tiedottaminen oli hankkeessa vähäistä. Joistakin järjestetyistä tilaisuuksista ilmoiteltiin kyllä paikallisissa tiedotusvälineissä, joistakin lähetettiin jopa lehdistötiedotteita. Eniten näkyvyyttä mediassa saivat tilaisuudet, joihin hanke osallistui yhtenä toimijana. Tällaisia olivat Keski-Uudenmaan yhteisöllisyyspäivä ja Liikuta minua -tapahtuma.

Arviointi ja toteutuminen

Hankkeen toimintasuunnitelmaan (2008, 7) kirjattiin, että Tiedotusrinki-kirje lähetetään 1–2 kuukauden välein. Tämä ei toteutunut, sillä kirje postitettiin noin joka kolmas kuukausi. Tärkeä syy pidennykseen oli resurssien vähäisyys, lähinnä ajanpuute. Hanketyöntekijä suunnitteli alkuvaiheessa Tiedotusringin rakentamista jonkin teeman ympärille. Hankkeen ohjausryhmässä ehdotettiin aiheiksi hyvinvoinnin edistämistä, KUUMA:n toiminnan sekä kunnissa tapahtuvista organisaatiomuutoksien esittelemistä tms. Mikään numero ei kuitenkaan käsitellyt ainoastaan tiettyä teemaa. Jotta näin olisi voitu toimia, olisi mukaan tarvittu useampia kirjoittajia ja enemmän valmistelu-aikaa.

Koska Tiedotusrinki lähetettiin sähköisesti, ei se tavoittanut toimijoita, joilla ei ollut sähköpostiosoitetta. Joitakin tahoja rinki ei saavuttanut siitä syystä, että muutoksista ei ilmoitettu hanketyöntekijälle. Toimijoiden vaihtumiset ja yhteystietojen muuttumiset tekivät jakelulistat ylläpidosta haasteellista silloin, kun tietoja oli selvitettävä eri tavoin. Toisaalta voidaan kysyä perustellusti, miten hyvin kirjeeseen tutustuttiin, jos vastaanottajat saivat lukuisia viestejä päivittäin. Hukkuiko se massaan vai hyödynnettiinkö sen antia omassa toiminnassa? Osaa Tiedotusrinki on varmasti kiinnostanut, osaa puolestaan ei. Minkäänlaista palautetta kirjeestä ei ole nimittäin tullut jatkohankkeen aikana.

Hankkeen nettisivujen päivittäminen jäi lähes vuoden ajaksi. Vaikka hanketyöntekijällä oli aikaisempaa kokemusta verkkosivujen muokkaamisesta, tuotti hankkeen päivitysohjelma hänelle vaikeuksia. Siksi työhön tuli pitkä tauko. Syksyllä 2009 asia muuttui, kun työntekijä kiinnostui sivujen päivittämisestä. Tällöin internetsivuja uudistettiin mm. poistamalla virtuaalinen järjestöaloite ja kokousmuistioita. Myös Kuumasakit -blogin kirjoittelu rajoittui työntekijällä muutamaan juttuun pitkälti sen takia, ettei sen ylläpitämiseen ollut riittävästi aikaa. Osaltaan voidaan kyseenalaista blogin tarpeellisuus, sillä siinä keskityttiin pelkästään kumppanuustyökaluihin. Aiheen rajallisuus onkin saattanut vähentää blogin kiinnostavuutta. Toisille ihmisille puolestaan blogiympäristössä toimiminen on täysin vierasta. Ylipäänsä Kuumasakit -blogista ei annettu palautetta.

Hankkeen aikana tiedotettiin eri tavoin, mutta tiedotus ei tapahtunut niin säännöllisesti kuin suunniteltiin. Sekä järjestöjen että kuntien edustajille annettiin tietoa yhteistyöhön liittyvistä asioista. Se, miten toimijat soveltavat tätä tietoa, pystytään arvioimaan vasta pidemmän ajan kuluttua. Toteutettujen tiedotustapojen ohella olisi voinut käyttää enemmän paikallisia tiedotusvälineitä sekä muita keinoja kuten erilaisia keskustelufoorumeita, postikirjeitä, ryhmätekstiviestiä, kuntien verkkosivuilla tiedottamista tms. Näin olisi tavoitettu laajemmin Keski-Uudenmaan päättäjät, viranomaiset, kuntalaiset ja muut toimijat.

4. HANKEKOKONAISUUDEN ARVIOINTI

Kuka vaikuttaa -hankkeessa lähtökohtana on ollut siis luoda uudenlaisia yhteistyön tapoja KUUMA-seudun kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen välille. Pyrkimyksenä oli nivoa paikallisyhdistysten asiantuntemus osaksi seudullista sosiaali- ja terveystoimen kehittämistä sekä kuntien toimintaa. Kehittämistyötä toteutettiin yhdessä järjestöjen ja kuntien kanssa, mitä on tarkemmin kuvattu edellisessä luvussa. Tässä yhteydessä arvioidaan hankekokonaisuutta tulosten ja vaikuttavuuden kannalta.

Hankkeessa saatiin ensinnäkin valmiiksi kumppanuustyökalut alueen kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen välille. Käytännönläheisessä työkalutuotoksessa tarjotaan lukuisia toimenpide-ehdotuksia, joiden avulla on mahdollista parantaa kolmella tasolla tapahtuvaa yhteistyötä eli kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen, yhdistysten välisen sekä kuntien keskinäisen kumppanuuden etenemistä.

Hanke on myös tukenut Keski-Uudellamaalla vaikuttavien yhdistysten välistä verkostoitumista ja tuonut esiin useissa yhteyksissä järjestöjen toimintaa. Näin on edesautettu yhdistysnäkökulman huomioimista. Samanaikaisesti on painotettu, kuinka järjestöillä on erilaisia tarpeita ja kuinka niiden toimintamuodot eroavat toisistaan. Yhdistyskentän moninaisuuden esilläpito on auttanut hahmottamaan sitä, millaista osaamista järjestöillä on tarjottavaan kunnille, kuntalaisille ja muille toimijoille kuten esimerkiksi seurakunnille ja oppilaitoksille. Tämä on merkityksellistä, kun suunnitellaan eri tahojen yhteistyölle sisältöjä.

Hankkeen aikana Keski-Uudenmaan Yhdistysverkoston rooli on vahvistunut mm. kasvaneen jäsenmäärän, RAY:n projektiavustuksen saannin ja Järvenpään kaupungin kanssa käytävien neuvotteluiden myötä. Yhteydenpito on lisääntynyt muihinkin KUUMA-kuntiin, erityisesti Nurmijärvelle, Mäntsälään ja Keravalle. Tärkeä kontakti on ollut KUUMA-organisaatio, jonka kautta on tehostunut yhteistyön seudullisuus.

Kumppanuusfoorumi, yhteisöllisyyspäivä, Liikuta minua -tapahtuma ja kumppanuustyökalujen valmisteluun liittynyt työskentelykierros onnistuivat kokoamaan yhteen kunta- ja yhdistysväen. Nämä tilaisuudet tavoittivat parhaiten järjestöjen edustajat, mutta joka kerralla paikalla oli kuntatoimijoitakin. Lisäksi alueen oppilaitoksista ja seurakunnista oli aina osallistujia. Tapaamiset ovat vahvistaneet toimijoiden tietoisuutta toisistaan, edes jollain tapaa. Samalla on käyty keskustelua yhteistyön muodoista, mahdollisuuksista, haasteista sekä sektorirajat ylittävästä toiminnasta. Yhteisöllisyyspäivä ja Liikuta minua -tapahtuma puolestaan olivat hyviä yhteishengen kohottajia ja keskittyivät yhteisöllisyyden edistämiseen. Molemmat tilaisuudet toteutettiin usean organisaation yhteistyönä, jolloin kukin taho pystyi antamaan omaa asiantuntemustaan yhteisen päämäärän hyväksi.

Uudenmaan Sosiaaliturvayhdistys ja Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto allekirjoittivat joulukuussa 2009 sopimuksen, jossa on sovittu, että Yhdistysverkosto vastaa Kuka vaikuttaa -hankkeessa kehitetyistä asioista hankkeen päättymisen jälkeen seuraavasti:

- On mukana KUUMA-alueen kuntien ja muiden järjestöjen kanssa kehittämässä käytännönläheisiä toimintamuuotoja kansalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.
- Tiedottaa omissa verkostoissaan KUUMA-kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen kumppanuudelle luoduista työkaluista.
- Tuo esiin Keski-Uudellamaalla toimivien sosiaali- ja terveysjärjestöjen osaamista KUUMA-kunnissa ja -organisaatioissa.
- Ylläpitää Tiedotusrinki-kirjeen jakelulistaa.

Vaikka osa asetetuista tavoitteista toteutui vain osittain, on KUUMA-seudun kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen vuoropuhelu edistynyt Kuka vaikuttaa -hankkeen aikana. Yhteistä tahtotilaa on ollut asioiden eteenpäin viemiseksi. Mutta jotta hankkeessa kehitetyt tai aloitetut asiat kuten mm. kumppanuustyökaluissa esitetyt toimenpiteet onnistuvat ja järjestöjen verkostoyhteistyö vakiintuu, on sekä kuntien että yhdistysten johdon sitouduttava niihin. Jos tuotoksia ei tueta mitenkään, jää hankkeen anti vajavaiseksi. Siksi kuntien ja järjestöjen tulisi päättää jatkosuunnitelmista joko kuntakohtaisesti tai seudullisesti. Järjestöstrategiaa valmistelleessa työryhmässä kerrottiin hyvä ehdotus siitä, mitä kuntien ja sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tulisi tehdä yhteistyön jatkumiseksi alueella:

Työryhmän arviointikoonti 24.11.2009:

Kuntien osalta: *Olisi nimettävä kuntakohtaiset vastuutahot, jotka pitävät asiaa kunnissa vireillä ja vievät toiminnan käytännön tasolle. Eteneminen olisi mielekäs-tä aikatauluttaa johdonmukaisesti ja asteittain, jotta se niveltäisi osaksi kunnan toimintaprosesseja. **Järjestöjen osalta:** Olisi mietittävä tehokas tapa viestiä asia-sta eri järjestöille. Tärkeää on myös edistää keskinäistä verkottumista ja yhteistä tahtotilaa. Tiedottamisessa olisi hyvä antaa kuva alue- ja valtakuntatason tilan-teesta siten, että järjestöt voisivat peilata omaa lähitoimintaa suurempiin raameihin sekä ennakoida tulevia toimintaympäristönsä muutoksia. Verkottumisen edut ja mielekkyydet olisi kyettävä tuomaan esille sekä viestinnän että toiminnan keinoin.*

Järjestöjen ja kuntien vuoropuhelun edistämisen avulla on pyritty vahvistamaan tasavertaisuutta niin, että osapuolet arvostaisivat toistensa osaamista. Sosiaali- ja terveysyhdistysten verkostoitumisella on tavoiteltu tietoisuuden lisääntymistä muista järjestöistä. Näin yhdistyksil-le on luotu edellytykset tehostaa toimintaansa esimerkiksi yhteisten koulutusten ja tilai-suuksien muodossa. Toiseksi järjestöjen vaikuttamismahdollisuudet ovat paremmat, kun yhteistyössä on mukana useampi yhdistys. Seudullisen järjestöverkoston avulla puoles-taan pystytään keskittämään yhdistysten vapaaehtois- ja vertaistukitoiminta yhteen paik-kaan, mikä helpottaa kuntalaisten avun saantia. Samalla näillä matalan kynnyksen toimin-noilla tuetaan ihmisten selviytymistä ja ehkäistään syrjäytymistä.

Erilaisilla yhteistyömuodoilla on haluttu edistää kansalaisten hyvinvointia. Yhdessä teke-minen, osallistuminen järjestöihin, vertaisryhmät jne. toivottavasti johtavat lopulta siihen, että KUUMA-kunnissa on mahdollista keskittyä entistä enemmän ehkäisevään toimintaan sairauksien hoidon sijasta. Tämä pienentää osaltaan sosiaali- ja terveydenhuollon kustan-nuksia. Kuntalaisten hyvinvoinnin ja osallistumiskeinojen edistyminen parantavat ihmisten vaikuttamistapoja, minkä lisäksi kansalaisnäkökulma tulee näkyväksi osaksi kuntien toi-mintaa. Se, että vaikutukset olisivat pelkästään Kuka vaikuttaa -hankkeen ansiota, on vai-kea osoittaa. Nimittäin hanketyötä ei ole tehty muusta yhteiskunnasta irrallaan.

5. HANKKEEN RESURSSIEN VAIKUTUKSET

Uudenmaan liitto myönsi hankkeen toteuttamiseen maakunnan kehittämisrahaa 21 000 euroa vuodelle 2008, kuitenkin yhteensä enintään 70 prosenttia hankkeen hyväksyttävistä kustannuksista. Uudenmaan liitto myönsi edelleen Uudenmaan Sosiaaliturvayhdistys ry:lle hanketta varten 30 000 euroa vuodelle 2009, mutta yhteensä enintään 50 prosenttia hankkeen hyväksyttävistä kustannuksista. KUUMA-kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunta teki periaatepäätöksen 6.3.2008 rahoittaa hanketta vuosina 2008–2009. Vuonna 2008 kuntien rahoitusosuus oli yhteensä 9000 euroa ja vuodelle 2009 summaksi sovittiin 18 000 euroa. Kuuden kunnan kesken vuoden yhteissumma jaettiin niin, että jokaisen kunnan rahoitusosuuden perustana oli kunnan asukasluvu 31.12.

Tuusulan kunta päätti olla osallistumatta hankkeen rahoitukseen vuonna 2009, joten tältä vuodelta kuntaosuus jäi suunniteltua pienemmäksi eli 14 184 euroon. Hankkeen talous ei ollut muutenkaan riittävä. Tämä vaikutti siihen, että erilaisen toiminnan järjestäminen budjetin rajoissa oli haasteellista ja että sitä oli suunniteltava tarkoin.

Hankeaika oli verraten lyhyt, yksi vuosi neljä kuukautta. Vaikka ensimmäinen Kuka vaikuttaa -hanke oli vajaan kolmen vuoden kuluessa luonut hyvän pohjan yhteistyön edistämiseksi, vei seutuverkostokehittäjältä oma aikansa tutustua KUUMA-seudun kuntien ja järjestöjen toimintaan. Työntekijä nimittäin vaihtui jatkohankkeen myötä. Koska sosiaali- ja terveysalan yhdistyksiä on alueella lukuisia, vaati järjestökentän hahmottaminen ja yhteystietojen päivittäminen monia työtunteja. Lisäksi hankkeiden väliin jäi neljän kuukauden tauko, jolloin uuden hanketyöntekijän perehdytykseen oli melko vähäiset mahdollisuudet. Henkilömuutokset voivat hidastaa eteenpäin menoa, mutta toisaalta vaihdosten myötä projektissa saatetaan kehittää aivan uusia toimintatapoja sekä tarkastella asioita eri näkökulmista aikaisempaan verrattuna.

Hankkeelle asetetut tavoitteet toimenpiteineen olivat varsin laajat, minkä vuoksi niiden toteuttaminen oli aikaa vievää. Joitakin kehittämiskohteita olisi pitänyt valmistella samanaikaisesti. Yhden työntekijän panostuksella tähän ei ollut kuitenkaan aina tilaisuutta. Siksi hankeajan puitteissa ei kyetty esimerkiksi perustamaan työryhmää, joka olisi suunnitellut ja järjestänyt käytännönläheistä virkistys- ja harrastustoimintaa tietyille kohderyhmälle. Jos seutuverkostokehittäjällä olisi ollut toinen henkilö työparinaan, olisi toimenpiteet saatu varmasti paremmin tehtyä. Hankeajan pidempikestoisuus vaikka puolella vuodella puolestaan olisi mahdollistanut sen, että saavutetut tulokset olisi voitu kiinnittää perusteellisemmin osaksi KUUMA-seudun kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaympäristöä. Nyt siihen ei ollut tarpeeksi aika- eikä henkilöstöresursseja.

Ohjausryhmän kokoonpano oli monipuolinen ja mukana olleet tunsivat hyvin niin KUUMA- aluetta kuin yhdistyskenttää. Tekemässään väliarviointissa muutama ohjausryhmän jäsen toi kuitenkin esiin, kuinka kokouksissa oli toisinaan vähänlaisesti osallistujia. Poissaolot saattoivat johtua ohjausryhmän suuresta koosta (13 henkilöä) tai vaihtoehtoisesti siitä, että jäsenet olivat niin sidottuja omiin työtehtäviinsä. Väliarviointissa pidettiin hyvänä kehittämiskohteena varaedustajajärjestelmää, mutta sitä ei otettu käyttöön, sillä väliarvioinnin jälkeen ohjausryhmällä oli ainoastaan kaksi kokouksetta jäljellä. Jatkossa kannattaisi myös muistaa se idea, voisiko eri KUUMA-seudulla toteuttaville sosiaali- ja terveystoimen hankkeille perustaa yhteisen ohjausryhmän. Tällöin saataisiin tehostettua hankkeiden välistä yhteistyötä sekä vähennettyä toimijoiden osallisuutta mahdollisesti useisiin, samanaikaisesti toimiviin ohjaus- tai johtoryhmien työskentelyihin.

6. YHTEISTYÖN TULEVAISUUS MUUTOSTEN KESKELLÄ

Sekä kuntiin että järjestöihin vaikuttavat muutokset, joita yhteiskunnassamme tapahtuu. Esimerkiksi väestö ikääntyy Suomessa muita maita nopeammin. Kansainvälistyminen on puolestaan kutistanut maailmaa ja ihmiset ovat tulleet aikaisempaa riippuvaisemmiksi toisistaan. (Vuorinen, Särkelä, Peltosalmi & Eronen 2007, 29.) Tällä hetkellä yhdistysten ja kuntien toimintaympäristö on muutoksessa globaalitalouden ja kilpailutuksen myötä. Osataan kunta- ja palvelurakennemuutos sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma 2008–2011 ovat parhaillaan käynnissä. Näitä kaikkia kuvataan tässä luvussa, minkä lisäksi hahmotellaan järjestökentän muutoksia. Raportin loppuun on koottu keskeisimmät toimenpide-ehdotukset, joiden avulla KUUMA-seudun kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyö vahvistuu.

Yhteiskunnalliset näkymät

Globalisaatio ei aiheuta ainoastaan taloudellisen toimintaympäristön muuttumista, vaan myös henkinen ilmapiiri ja toimintakulttuuri ovat muuttuneet. Talouden logiikka, kieli ja arvot ovat tunkeutuneet monille yhteiskuntaelämän alueille kuten julkishallintoon ja järjestöihin. Kolmas ja julkinen sektori voivat kuitenkin vastata globalisaation paineisiin yhdessä. Samanaikaisesti tulee puolustaa hyvinvointipalveluita ja uudistaa niitä esimerkiksi vähentämällä palveluiden byrokraattisuutta. Tällöin julkisten palveluiden rinnalle luodaan erilaiselle yhteistyölle perustuvia toimintatapoja. (Möttönen & Niemelä 2005, 134, 138.)

Vuonna 2007 voimaan tulleen hankintalainsäädännön mukaan valtion, kuntien sekä muiden hankintayksiköiden on kilpailutettava hankintansa. Vaikka hankintalaki huomioi aiempaa paremmin sosiaali- ja terveyspalveluiden erityispiirteet ja asiakasnäkökulman, ovat järjestöt kriittisempiä kilpailuttamisen suhteen kuin sosiaali- ja terveysjohtajat. Järjestöistä kilpailuttamisessa korostuu hinta laatutekijöiden sijasta. Lisäksi niin kuntien sosiaali- ja terveysjohtoa kuin yhdistysjohtoa askarruttaa asioiden hoidon juridisoituminen ja oman organisaation kilpailuttamisosaamisen puutteellisuus. (Vuorinen ym. 2007, 147.) Möttönen ja Niemelä (2005, 144) huomauttavat, että kunnat saattavat ylireagoida kilpailuttamisen paineessa. Tällöin järjestetään kilpailutus, vaikkei laki sitä edellyttäisi.

Käynnissä oleva kunta- ja palvelurakennemuutos (ns. Paras-hanke) muuttaa kuntien ja yhdistysten yhteistyötä. Paras-uudistuksen tavoitteena on tuottaa kuntien vastuulla olevat palvelut taloudellisesti tehokkaasti ja kattavasti sekä luoda elinvoimainen ja toimintakykyinen kuntarakente. Toteutus tapahtuu tekemällä kuntaliitoksia, muodostamalla yhteistoiminta-alueita, parantamalla tuottavuutta ja järjestelemällä palveluita uudelleen. KUUMA-seudulla Mäntsälän ja Pornaisten sosiaali- ja terveystoimen palvelut on tuotettu vuodesta 2009 yhteistoiminta-alueena, jolloin yhteistyöverkostoon kuuluvat kunnalliset organisaatiot, yksityiset palveluntuottajat ja järjestöt.

On nähtävissä merkkejä kunta- ja palvelurakenteen pirstaloitumisesta. Yhdistysten kannalta kuntarakenteen monimutkaistuminen ja pirstaloituminen voi johtaa epäselvyyteen siitä, kuka on käytännössä yhteistyökumppani. Entä unohdetaanko järjestöjen tehtävä osallisuuden rakentajina ja ehkäisevän työn toteuttajina, mikäli yhteistyötä tarkastellaan vain tilaaja-tuottajamallin kautta? (Vuorinen ym. 2007, 39.)

Myös sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämisohjelmassa KASTE 2008–2011 mainitaan yhtenä toimenpiteenä kuntien ja järjestöjen tukeminen, jotta syntyy uusia varhaisen puuttumisen malleja. Ohjelman tavoitteena on, että kuntalaisten

- osallisuus lisääntyy ja syrjäytyminen vähenee
- hyvinvointi ja terveys lisääntyvät, hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat
- palveluiden laatu, vaikuttavuus ja saatavuus paranevat, alueelliset erot vähentyvät. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2008, 24–28, 32.)

Yhdistystenkin toiminta on muutoksessa, kun useissa järjestöissä ympäri maan joudutaan miettimään mm. sitä, miten saadaan houkutelua uusia tekijöitä ja kuinka vapaaehtoistojen jaksamisesta huolehditaan. Vuoden 2008 Järjestöbarometrissa yli neljä viidesosaa paikallisyhdistyksistä arvioi tarvitsevansa lisää vapaaehtoisia. Valtakunnallisten järjestöjen johdon mukaan lähes kaikissa järjestöissä on tarvetta uusille vapaaehtoistoimijoille. Eniten vapaaehtoisia kaivataan vertaistoiminnan järjestämiseen, yksinäisyyden ehkäisemiseen sekä tilapäisapuun arjen askareissa. Järjestöjen haasteita on myös vapaaehtoisten ikääntyminen, kuormittuminen, uupuminen ja liian vähäinen määrä. (Peltosalmi ym. 2008, 115–117.) Kansalaisilla on kyllä halua osallistua ja antaa aikaansa, mutta yhdistysten on kehitettävä toimintaansa ennakkoluulottomasti erityisesti nuorten ja ulkomaalaistaustaisten houkuttelemiseksi. Jotta vapaaehtoistoiminnasta saadaan houkuteltavaa eri kohderyhmille, vaatii tämä yhteistyön tekemistä. (Vrt. mt., 148.)

Julkisen sektorin näkökulmasta järjestökentän kokonaisuutta on vaikea hahmottaa, kun yhdistykset vaihtelevat pienistä vapaaehtoisvoimin toimivista suuriin ammatillisiin palveluntuottajiin. Tasavertaiseen asemaan pääseminen kuntien rinnalle vaatii siksi yhdistysten keskinäistä koordinaointia (Palmgren & Martin 2008, 39). Toisaalta järjestöjen on tehtävä toimintaansa eri tavoilla tunnetuksi niin kansalaisille että kuntien edustajille. Tällöin ei riitä, että keskittyy ajamaan ainoastaan oman kohderyhmän asioita, vaan yhdistysten on kyettävä yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa.

KUUMA-seudun yhteistyön tila jatkossa

Neljä vuotta sitten tehdyssä tutkimuksessa nimeltä *Hyvinvointi, palvelut ja elämänlaatu KUUMA-kunnissa* enemmistö seudun asukkaista koki asuinympäristönsä viihtyisänä ja turvallisena sekä asumismukavuutensa hyvänä (Siltaniemi ym. 2005). Vaikutusmahdollisuuksiaan yhteiskunnallisiin ja asuinkuntansa asioihin kuntalaiset pitivät kuitenkin puutteellisina, vaikka näkevät vaikuttamisen tärkeänä. Vastaavanlaisia tuloksia on saatu valtakunnallisella tasolla (ks. Siltaniemi, Perälähti, Eronen, Särkelä & Londén 2009). Tämä herättää kysymyksen, mitä KUUMA-seudun kunnat ja sosiaali- ja terveysjärjestöt voisivat yhteistyöllä tehdä, että kuntalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet paranisivat.

Lähtökohtaisesti yhteistyötä katsotaan vuoden 2015 näkökulmasta. Kumppanuustyökaluissa KUUMA-alue ajatellaan tuona vuonna paikkana, jossa välitetään toisista ihmisistä. Henkilöitä kohdellaan koko elinkaaren ajan oikeudenmukaisesti ja tasavertaisesti riippumatta siitä, millaisista taustoista he tulevat. Eri-ikäisten kuntalaisten tarpeet ovat osa asioiden toteutusta. Lisäksi ihmiset otetaan mukaan päättämään KUUMA-seudun kehittämistä. Jotta visio toteutuisi, tarvitaan useita toimenpiteitä. Työkalujen pohjalta oheen on koottu keskeisimmät toimenpide-ehdotukset, joiden avulla 1) kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen, 2) yhdistysten keskinäinen ja 3) kuntien välinen yhteistyö kehittyi.

KUUMA-kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyön toimenpiteet:

- Huomioidaan avustuksia uudistettaessa, että järjestöillä on erilaisia tarpeita ja että niiden toimintamuodot eroavat toisistaan.
- Luodaan jokaiselle KUUMA-kunnan nettisivulle pysyvä sivusto, jossa on kaikkien avustusten hakemisajankohdat, myöntämisperusteet, lomakkeet ja yhteystiedot.
- Toteutetaan jokaisen KUUMA-kunnan verkkosivuille yhdistysrekisteri, josta löytyy kunnan alueella toimivat järjestöt yhteystietoineen ja toimintakuvauksineen.
- Kerrotaan KUUMA-kuntien internetsivuilla yhdessä kootussa osiossa kaikista kunnan toimitiloista, joita yhdistykset ja seurat voivat varata toimintaansa varten.
- Suositellaan kunnille ja yhdistyksille vastavuoroisuutta tilakysymyksissä. Kunnat voivat vaikkapa antaa maksuttomasti tiloja, minkä vastineeksi järjestöt tuottavat erilaista toimintaa kuntalaisille.
- Nimetään kuntiin ja järjestöihin yhteyshenkilöitä, jotka vastaavat yhteistyöstä ja joiden puoleen on helppo kääntyä.
- Otetaan käyttöön yhdistysten erityisosaaminen kunnissa asioita valmisteltaessa, suunniteltaessa ja arvioitaessa. Tällöin lautakunnissa kannattaisi olla järjestöjen säännöllisiä puheenvuoroja, mikä on mahdollista toteuttaa pyytämällä puheenvuorot vaikkapa elinkaarimallin mukaisesti.
- Kutsutaan järjestöedustus mukaan KUUMA-organisaation toimintaan.
- Järjestetään hyvinvointimessuja tai muita yhteisiä tilaisuuksia, joissa tehdään yhdistysten ja kuntien ehkäisevää toimintaa tutuksi kuntalaisille ja muille toimijoille.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen välisen yhteistyön toimenpiteet:

- Toteutetaan yhdessä monipuolista virkistys-, liikunta- ja koulutustoimintaa.
- Järjestetään vapaaehtoisten rekrytointi-, neuvonta- ja palkitsemistapahtumia.
- Palkataan yhteinen toiminnanohjaaja erilaisen toiminnan järjestämiseksi.
- Luodaan uusia kohtaamispaikkoja hankkimalla yhteisiä tiloja.
- Lisätään yhteydenottoja paikallisiin tiedotusvälineisiin esimerkiksi kirjoittamalla juttuja yhteisistä tilaisuuksista, heikommassa asemassa olevien asioista yms.
- Tehostetaan eri viestintätapojen (blogien, sähköpostin, soittoringin jne.) käyttöä.
- Tarvitaan koordinaattori kuten Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry vastaamaan yhdistysten keskinäisestä yhteistyöstä sekä rakentamaan toimintaa kansalaisten tarpeiden mukaiseksi.
- Tuetaan yhdistyksiä laatimaan yhdessä suunnitelma mm. siitä, kuinka tavoitetaan kaikki ikäryhmät, millä keinoilla vapaaehtoistoissa tulee huomioida toimijoiden tarpeet ja miten saada ihmiset kiinnostumaan järjestöjen toiminnoista.

Kuntien keskinäisen yhteistyön toimenpiteet:

- Suositellaan sosiaali- ja terveystoimen avustusten hakemiskäytäntöjen ja myöntämisperusteiden yhtenäistämistä ensin KUUMA-tasolla, minkä jälkeen jatketaan työskentelyä kunnissa.
- Huomioidaan yhtenäistämässä mm. se, että kaikki kunnat käyttäisivät samankaltaisia myöntämisperusteita, samaa hakuaikaa ja -menettelyä sekä samanlaista tiedotustapaa.
- Muutetaan avustusten hakemisajankohdaksi loppuvuosi, jotta yhdistykset voivat paremmin suunnitella toimintaansa.
- Kehitetään sellainen varausjärjestelmä, josta löytyy kaikki yhdistysten käyttöön sopivat kuntien tilat.

LÄHTEET

Arponen, Aino & Kihlman, Eija & Välimäki, Sari (2004): Matkalla moniammatillisuudesta moniasiantuntijuuteen. Teoksessa Anttila, Markus & Rousu, Sirkka (toim.): *Haravalla kootut*. Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto, Kerava. s. 17–46.

Heimo, Eija & Oksanen, Pasi (2004): Verkostoista kumppanuuteen. Teoksessa Anttila, Markus & Rousu, Sirkka (toim.): *Haravalla kootut*. Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto, Kerava. s. 47–78.

KUKA VAIKUTTAA – Kumppanuudesta hyvinvointia Keski-Uudellamaalla 2008–2009 - hankesuunnitelma (2008). Julkaisematon.

KUKA VAIKUTTAA – Kumppanuudesta hyvinvointia Keski-Uudellamaalla 2008–2009 - hankkeen toimintasuunnitelma (2008). Julkaisematon.

Kylmälä, Tuija (2008): *KUKA VAIKUTTAA – Kansalaisosallistuminen seutukehittämisessä -hanke. Loppuraportti*. Julkaisematon.

Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma (2005): *Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot*. PS-kustannus, Jyväskylä.

Palmgren, Marko & Martin, Maria (2008): *Lapin järjestöyhteistyön tulevaisuus Yhteistyöhankkeen tulosten ja tulevaisuusvisioiden näkökulmasta*. Nuorten Ystävät ry, Oulu.

Peltosalmi, Juha & Vuorinen, Marja & Särkelä, Riitta (2008): *Järjestöbarometri 2008*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

Seppänen-Järvelä, Riitta (2004): *Prosessiarviointi kehittämissuunnitelmassa. Opas käytäntöihin*. FinSoc Arviointiraportteja 4/2004. Stakes, Helsinki.

Siltaniemi, Aki & Eronen, Anne & Perälähti, Anne & Londén, Pia (2005): *Hyvinvointi, palvelut ja elämänlaatu KUUMA-kunnissa*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

Siltaniemi, Aki & Perälähti, Anne & Eronen, Anne & Särkelä, Riitta & Londén, Pia (2009): *Kansalaisbarometri 2009. Suomalaisten arvioita hyvinvoinnista, palveluista ja Parasuudistuksesta*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma KASTE 2008–2011 (2008). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008: 6. Ohjelma on saatavilla osoitteessa http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3683.pdf&title=Sosiaali__ja_terveydenhuollon_kansallinen_kehittamissuunnitelma_KASTE_2008_2011_fi.pdf [viitattu 16.10.2009].

Sosiaalitaidon työpapereita (2007): *Kehittämissuunnitelma näkyväksi. Näkökulmia ja ohjeita itsearviointiin*.

Vuorinen, Marja & Särkelä, Riitta & Peltosalmi, Juha & Eronen, Anne (2008): *Järjestöbarometri 2007*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

LIITE 1. KUKA VAIKUTTAA -HANKKEEN TYÖRYHMÄT

OHJAUSRYHMÄN JÄSENET:

- Petteri Heino, kehittämisspäällikkö ja puheenjohtaja, Sosiaalitalo Oy ja Uudenmaan Sosiaaliturvayhdistys ry (ohjausryhmän puheenjohtaja)
- Leena Krekola, kuntayhteistyön assistentti, KUUMA-seutu (ohjausryhmän varapuheenjohtaja)
- Tua Evokari, sosiaali- ja terveysturva-johtaja, Keravan kaupunki
- Marjo Hattunen, projektisihteeri, KUUMA-kuntien ja Hyvinkään kaupungin vammaispalvelujen kehittämishanke 2007–2009
- Hilikka Jylli, erityisasiantuntija, Uudenmaan liitto
- Päivi Klami, kehittämisspäällikkö, Tuusulan kunta
- Antero Lempiö, liikuntapäällikkö, Nurmijärven kunta
- Ulla Saastamoinen, kehittämisspäällikkö ja sihteeri, Sosiaali- ja terveysturvan Keskusliitto ry ja Uudenmaan Sosiaaliturvayhdistys ry
- Minna Tynkkynen, hankekoordinaattori, Mäntsälä-Pornainen-yhteistoiminta-aluehanke
- Helena Venetvaara-Nurmi, osastopäällikkö, Järvenpään kaupunki
- Mika Väisänen, toiminnanjohtaja, Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry
- Esa Ylikoski, aluekoordinaattori, Humanistinen ammattikorkeakoulu HUMAK
- Outi Mustonen, seutuverkostokehittäjä, Kuka vaikuttaa -hanke (ohjausryhmän sihteeri)

JÄRJESTÖSTRATEGIAA VALMISTELLEEN TYÖRYHMÄN JÄSENET:

- Minna Tynkkynen, hankekoordinaattori, Mäntsälä-Pornainen-yhteistoiminta-aluehanke (työryhmän puheenjohtaja)
- Leena Krekola, kuntayhteistyön assistentti, KUUMA-seutu (työryhmän varapuheenjohtaja)
- Marjo Hattunen, projektisihteeri, Kuuma-kuntien ja Hyvinkään kaupungin vammaispalvelujen kehittämishanke 2007–2009
- Merja Heikkonen, järjestöjohtaja, Näkövammaisten Keskusliitto ry
- Matti Leskinen, varapuheenjohtaja, Savion kyläyhdistys ry
- Mika Väisänen, toiminnanjohtaja, Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry
- Outi Mustonen, seutuverkostokehittäjä, Kuka vaikuttaa -hanke (työryhmän sihteeri)

LIITE 2. SIDOSRYHMIEN HANKKEET

- Aikuissosiaalityö laadukkaaksi ja vaikuttavaksi Keski-Uudellamaalla -hanke 2007–2009
- Järjestöalo Järvenpään -kumppanuushanke 2009–2012
- KUUMA-kuntien ja Hyvinkään kaupungin vammaispalvelujen kehittämishanke 2007–2009
- Lapsuuden hyvinvoinnin kehittämissyksikkö -hanke Länsi- ja Keski-Uudellamaalla 2007–2009 (ns. Lapsuuden arvokas arki ARVO -hanke)
- Länsi-Uudenmaan vanhuspalvelujen kehittämissyksikkö -hanke 2008–2009
- Paljonko on paljon – Lastensuojelun talous ja vaikuttavuus -hanke 2006–2009
- Päihdepalvelujen kehittäminen Keski- ja Länsi-Uudellamaalla – Ehyet seudulliset päihdepalvelut -hanke 2008–2009
- ULAPPA – Uudenmaan Lapsen ääni peruspalveluissa Länsi- ja Keski-Uudenmaan kehittämisverkosto 2009–2011

LIITE 3. LIIKUTA MINUA -TAPAHTUMAN SUUNNITTELUPOHJA

TEHTÄVÄ	VASTUUTAHO	AIKATAULU
Työryhmä <ul style="list-style-type: none"> - koollekutsuminen ja yhteydenpitäminen - sopiminen siitä, kuka vastaa mistäkin ja miten mahdolliset kustannukset jaetaan 		
Ohjelma-asiat <ul style="list-style-type: none"> - ohjelman suunnitteleminen - ohjelman tekeminen 		
Tiedottaminen <ul style="list-style-type: none"> - järjestö- ja kuntatoimijoille, Kansalaisareena ry:hyn jne. tiedottaminen - tiedotusvälineille mm. Keski-Uusimaahan, Viikkouutisiin ja Varttiin ilmoittelu - maksullisesta ilmoituksesta sopiminen esim. Keski-Uusimaan kanssa - maksullisen ilmoituksen tekeminen + lähettäminen lehdelle - kuntien www-sivuille tapahtumaan -osioon ilmoittelu - ohjelman vieminen kauppojen, terveyskeskusten, kirjastojen yms. ilmoitustauluille 		
Varausasiat <ul style="list-style-type: none"> - tilan, telttojen, penkkien ja pöytien varaaminen 		
Esiintymisasiat <ul style="list-style-type: none"> - esiintyjien ja juontajan kysyminen sekä yhteydenpitäminen 		
Toimintapisteasiat <ul style="list-style-type: none"> - vetäjiin yhteydenotto 		
Vapaaehtois- ja kohderyhmäasiat <ul style="list-style-type: none"> - vapaaehtoisten rekrytoiminen, ohjaaminen, neuvominen sekä heihin yhteydenpitäminen - vapaaehtoistehtävien suunnitteleminen - kotihoitoon, hoiva- ja asumispalvelyksiköihin, hoitokoteihin tms. yhteydenpitäminen 		
Tarjoiluasiat <ul style="list-style-type: none"> - tarjoiluista sopiminen: mitä tarjotaan ja mikä taho vastaa tarjoilusta? - tarjoilusponsoreiden kanssa neuvottelemine 		
Muut tehtävä asiat <ul style="list-style-type: none"> - ensiavusta sopiminen - sponsoreihin yhteydenpitäminen - järjestäjien heijastinliivien yms. hankkiminen - sähköyhteys paikanpäälle, jos tarvitaan - materiaalien kopioiminen 		

LIITE 4. HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ IKÄIHMISTEN ETEEN

Hyvinvointitreenit

Hyvinvointitreenit on Suomen Mielenterveysseuran vakinaista toimintaa, jota järjestetään paikallisten mielenterveysseurojen alueilla. Järvenpäässä hyvinvointitreenit on toteutettu suljettuna ryhmätoimintana vuonna 2009 niin, että se on suunnattu yksinäisille +65-vuotiaille kansalaisille, jotka ovat jääneet syrjään aktiiviharrastuksista. Ryhmä on kokoonnut keväällä ja syksyllä, molemmilla lukukausilla 10 kertaa. Samat henkilöt ovat olleet mukana sekä keväällä että syksyllä. Keväällä osallistujia on ollut 12, syksyllä 11.

Ohjelma on rakennettu ryhmästä nousseiden toiveiden mukaan. Siihen on kuulunut ensinnäkin alustuksia Järvenpään seurakunnan, Setlementti Louhelan ja Järvenpään kaupungin palveluista pääosin ikäihmisille. Liikunnallista ja kulttuurista puolta ohjelmassa ovat olleet mm. tuolijumppa, naurujooga, erilaiset pelit, kirjallisuuspiiri, tietokilpailu, laulaminen ja teatterimatka. Tärkeä osa ryhmän toimintaa ovat olleet lähiseudulle suuntautuneet retket esim. Tuusulan kulttuuripolulle, Stålhanen kartanoon ja Mäntsälän Kotipiiriin.

Keski-Uudenmaan mielenterveysseura ja Järvenpään eläkeläiset ovat tarjonneet ohjaajat, kun puolestaan Setlementti Louhela on antanut kokoontumispaikan. Järvenpään kaupungin päihde- ja mielenterveysyksikkö on postittanut kutsut ryhmäläisille. Järvenpään kaupungista, seurakunnasta ja Setlementti Louhelasta ovat tulleet alustajat.

Kaksi ohjaajaa on vastannut ohjelman laadinnasta ja kaikista järjestelyistä. Heidän tukeaan on ollut Suomen Mielenterveysseuran työntekijä. Välineitä on lainattu tarvittaessa Keski-Uudenmaan mielenterveysseurasta ja Keravan Talkoorenkaasta. Rahoitus on tullut Osuuskunta Tradekalta saaduista varoista, joista Suomen Mielenterveysseura on osoittanut tietyn summan Järvenpään ryhmän käyttöön.

Ikä-Info

Ikä-Info on käynnistetty Mäntsälässä, ikäihmisten kokoontumispaikassa Ankkurissa maaliskuussa 2009. Vapaamuotoisen aamutapaamisen yhteydessä järjestetään n. 2-tunnin ajan ohjelmaa ikäihmisille. Tilaisuus alkaa yleensä vapaamuotoisella alustuksella, minkä jälkeen keskustellaan sovitusta aiheesta ja tarvittaessa muistakin ajankohtaisista aiheista. Jakson loppupuolella osallistujilla on mahdollisuus esittää henkilökohtaisia kysymyksiä heitä askarruttavista asioista. Ikä-Infot pidetään keskimäärin kahden viikon välein, ei kesällä. Tilaisuudet ovat olleet suosittuja, sillä Ankkuri on ollut usein täynnä (n. 40–50 osallistujaa per kerta). Vuonna 2010 aloitetaan vastaavanlainen toiminta Pornaisissa.

Aloite tilaisuudesta on tullut Mäntsälän ikäihmisten neuvostolta, joka myös auttaa toteutuksessa. Ikäihmisten neuvontahankkeen projektiryhmä huolehtii suunnittelusta ja vastuuryhmä käytännön toiminnan järjestämisestä (Mustijoen perusturva). Mäntsälän seurakunta omistaa kokoontumistilan. Järjestöt kuten Mäntsälän Sydänyhdistys, Mäntsälän Huonokuuloiset, veteraanijärjestöt yms. ovat olleet mukana toimijoina.

Mustijoen perusturvan henkilöstö vastaa toiminnasta työajalla. Lisäksi perusturva tarjoaa tarvittavat välineet mm. dataprojektorin. Sekä kunta että yhdistykset tuovat paikalle infomateriaalia. Toiminta perustuu usean eri tahon yhteistyöhön, minkä vuoksi toteuttaminen on edullista. Mäntsälän kunnan kaikki toimialat, seurakunta, ulkopuoliset sidosryhmät sekä yhdistykset antavat asiantuntemuksensa käyttöön, kun infon ohjelmaa suunnitellaan.

Woimaa Wanhuuteen -kuntosalitoiminta ja vertaisveturit

Woimaa Wanhuuteen -kuntosalikirssit on käynnistetty syksyllä 2003 Nurmijärvellä. Ne on suunnattu yli 60-vuotiaille. Vuosittain järjestetään useita perus- ja jatkokursseja Rajamäellä, Kirkonkylässä sekä Klaukkalassa. Peruskurssin tavoite on ollut, että sen jälkeen pystyy harjoittelemaan omatoimisesti kuntosalissa.

Koska toiminta on vakinaistunut vuosien saatossa ja koska keskimäärin 12 henkilöä tulee jokaiselta peruskurssilta, on kysyntä jatkokursseista voimistunut. Tämän takia järjestettiin elokuussa 2009 ww-vertaisveturi-koulutus, johon osallistui 14 peruskurssin käynyttä. Koulutuksen kesto oli yhteensä 18 tuntia.

WW-vertaisveturi-koulutuksen toteuttivat Nurmijärven kunnan työntekijät. Koulutuksessa käytettiin osittain Ikäinstituutin valmistamaa materiaalia, osittain työntekijät tekivät materiaalit itse. Kunnan liikuntapalvelut ja fysioterapia toteuttavat puolestaan yhdessä Woimaa Wanhuuteen -kuntosalitoiminnan. Vertaisveturit ohjaavat tällä hetkellä sekä Kirkonkylän ja Klaukkalan ww-jatkoryhmiä sekä toimivat ohjaajien apuna Pysytään Pystyssä - osapäiväkuntoutuksessa Kiljavalla. Jatkoryhmässä vertaisveturien tehtäviin kuuluu harjoituskerran aluksi lämmitellä ryhmäläisten kanssa, opastaa ryhmäläisiä laiteharjoittelussa tarvittaessa ja tunnin loppuun jäähdyttää tai venyttää ryhmäläisten kanssa. Vertaisohjaajat toimivat vapaaehtois pohjalta ja he ovat suostuneet suullisesti toimimaan syys- ja kevätkauden. Osa vertaisvetureista on yhdistysaktiiveja.

Seuraava ww-vertaisveturi-koulutus pidetään elokuussa 2010. Koulutukseen ovat tervetulleita niin järjestöjen ihmiset kuin yksityiset henkilöt, sitoutumispakkoa ei ole.